

ZAKON

O ZAŠTITI PRAVA NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU

I. OSNOVNE ODREDBE

Predmet i svrha zakona

Član 1.

Ovim zakonom uređuje se zaštita prava na suđenje u razumnom roku.

Svrha ovog zakona jeste da pruži sudsku zaštitu prava na suđenje u razumnom roku i time i predupredi nastajanje povreda prava na suđenje u razumnom roku.

Sudska zaštita prava na suđenje u razumnom roku uključuje i istragu koju u krivičnom postupku sprovodi javni tužilac.

Imaoci prava na suđenje u razumnom roku

Član 2.

Pravo na suđenje u razumnom roku ima svaka stranka u sudskom postupku, što uključuje i izvršni postupak, svaki učesnik po zakonu kojim se uređuje vanparnični postupak, a oštećeni u krivičnom postupku, privatni tužilac i oštećeni kao tužilac samo ako su istakli imovinskopravni zahtev (u daljem tekstu: stranka).

Javni tužilac kao stranka u krivičnom postupku nema pravo na suđenje u razumnom roku.

Pravna sredstva kojima se štiti pravo na suđenje u razumnom roku

Član 3.

Pravna sredstva kojima se štiti pravo na suđenje u razumnom roku jesu:

- 1) prigovor radi ubrzavanja postupka (u daljem tekstu: prigovor);
- 2) žalba;
- 3) zahtev za pravično zadovoljenje.

Stranka ne plaća sudsku taksu u postupcima u kojima se štiti pravo na suđenje u razumnom roku. Oni su hitni i imaju prvenstvo u odlučivanju.

Merila za ocenu trajanja suđenja u razumnom roku

Član 4.

Pri odlučivanju o pravnim sredstvima kojima se štiti pravo na suđenje u razumnom roku uvažavaju se sve okolnosti predmeta suđenja, pre svega složenost činjeničnih i pravnih pitanja, celokupno trajanje postupka i postupanje suda, javnog tužilaštva ili drugog državnog organa, priroda i vrsta predmeta suđenja ili istrage, značaj predmeta suđenja ili istrage po stranku, ponašanje stranaka tokom postupka, posebno poštovanje procesnih prava i obaveza, zatim poštovanje redosleda rešavanja predmeta i zakonski rokovi za zakazivanje ročišta i glavnog pretresa i izradu odluka.

II. PRIGOVOR I ŽALBA

1. Zajednička pravila

Član 5.

Prigovor i žalba mogu da se podnesu dok se postupak ne okonča.

Rešenje o prigovoru i žalbi ne sme da utiče na činjenična i pravna pitanja koja su predmet suđenja ili istrage.

Rešenje kojim se usvajaju ili odbijaju prigovor i žalba mora biti posebno obrazloženo.

2. Prigovor. Sadržina prigovora

Član 6.

Postupak u kome se štiti pravo na suđenje u razumnom roku počinje podnošenjem prigovora.

Prigovor sadrži sledeće obavezne elemente:

- 1) lično ili poslovno ime stranke i njeno prebivalište, boravište ili sedište;
- 2) lično ili poslovno ime zastupnika ili punomoćnika stranke i njegovo prebivalište, boravište ili sedište;
- 3) naziv suda koji vodi postupak ili pred kojim se vodi postupak, kao i naziv javnog tužilaštva koje sprovodi istragu;
- 4) poslovni broj sudskog predmeta ili predmeta javnog tužilaštva;
- 5) vreme trajanja postupka, uključujući i vreme trajanja istrage koju sprovodi javni tužilac;
- 6) podatke o predmetu suđenja koji ukazuju na to da sud nepotrebno kasni s odlučivanjem;
- 7) podatke o predmetu istrage koji ukazuju na to da javni tužilac odugovlači sprovođenje istrage;
- 8) svojeručni potpis stranke ili zastupnika ili punomoćnika stranke.

Podnošenje prigovora. Postupak po prigovoru

Član 7.

Stranka podnosi prigovor sudu koji vodi postupak ili sudu pred kojim se vodi postupak ako smatra da je javni tužilac povredio njeno pravo.

Postupak po prigovoru vodi predsednik suda, koji i odlučuje o prigovoru. Godišnjim rasporedom poslova on može odrediti jednog sudiju ili više sudija da pored njega vode postupak i odlučuju o prigovorima.

Usmena rasprava se ne održava, a na ostala pitanja shodno se primenjuje zakon kojim se uređuje vanparnični postupak.

Predsednik suda dužan je da odluči o prigovoru u roku od dva meseca od dana prijema prigovora.

Odlučivanje o prigovoru bez ispitnog postupka

Član 8.

Predsednik suda rešenjem odbacuje ili odbija prigovor bez ispitnog postupka, ili vodi ispitni postupak.

Prigovor se odbacuje ako odsustvo nekog obaveznog elementa prigovora onemogućava da se po njemu postupa, zatim ako je prigovor podnelo neovlašćeno lice ili ako je preuranjen. Protiv rešenja o odbacivanju prigovora nije dozvoljena žalba.

Prigovor se odbija bez ispitnog postupka ako je, s obzirom na trajanje postupka koje je navedeno u prigovoru, očigledno neosnovan.

Ispitni postupak

Član 9.

Ispitni postupak počinje time što predsednik suda zahteva od sudije, ili predsednika veća (u daljem tekstu: sudija), ili od javnog tužioca, da mu dostavi izveštaj u roku od 15 dana. On može skratiti taj rok ako je reč o postupku u kome je posebnim zakonom određeno hitno postupanje.

Izveštaj sadrži izjašnjenje o razvoju postupka u vremenu i predlog roka u kome postupak može da se okonča.

Predsednik suda može zahtevati da mu se dostave spisi predmeta ako, s obzirom na sadržinu prigovora, smatra da ih treba proučiti.

Odlučivanje o prigovoru posle ispitnog postupka

Član 10.

Predsednik suda proučava izveštaj i spise predmeta i primenjuje merila za ocenu trajanja suđenja u razumnom roku (član 4).

Posle toga, rešenjem prigovor odbija ili ga usvaja i utvrđuje povredu prava na suđenje u razumnom roku.

Sudija i javni tužilac nemaju pravo na žalbu protiv rešenja kojim se prigovor usvaja.

Nalozi sudiji

Član 11.

U rešenju kojim se prigovor usvaja i utvrđuje povreda prava na suđenje u razumnom roku predsednik suda ukazuje sudiji ili javnom tužiocu na razloge zbog kojih je povređeno pravo stranke i nalaže sudiji procesne radnje koje delotvorno ubrzavaju postupak.

Istim rešenjem predsednik suda određuje i rok u kome je sudija dužan da preduzme naložene procesne radnje, a koji ne može biti kraći od 15 dana, niti duži od četiri meseca, i primeren rok u kome ga sudija izveštava o preduzetim radnjama.

U zavisnosti od okolnosti, a posebno ako je postupak hitan, predsednik suda može odrediti prvenstvo u odlučivanju, zatim oduzeti predmet sudiji i dodeliti ga drugom, ako je pravo stranke povređeno zbog preopterećenosti ili dužeg odsustva sudije.

Nalozi javnom tužiocu koji sprovodi istragu

Član 12.

Predsednik suda dostavlja neposredno višem javnom tužiocu i stranci izveštaj javnog tužioca i rešenje kojim je prigovor usvojen i utvrđeno da je javni tužilac povredio pravo na suđenje u razumnom roku.

Neposredno viši javni tužilac dužan je da u roku od osam dana od dana prijema rešenja donese obavezno uputstvo kojim javnom tužiocu nalaže procesne radnje koje delotvorno ubrzavaju postupak. U obaveznom uputstvu on određuje i rok u kome je javni tužilac dužan da preduzme naložene procesne radnje, a koji ne može biti kraći od 15 dana, niti duži od četiri meseca, i primeren rok u kome ga javni tužilac izveštava o preduzetim radnjama.

Obavezno uputstvo dostavlja se i predsedniku suda i stranci.

Pravo na novi prigovor

Član 13.

Stranka čiji je prigovor odbijen, a koja nije podnela žalbu, može da podnese novi prigovor kada isteknu četiri meseca od dana prijema rešenja o odbijanju prigovora, stranka čiji je prigovor odbijen, a koja je podnela žalbu koja je odbijena kada isteknu četiri meseca od dana prijema rešenja o odbijanju žalbe, a stranka čiji je prigovor usvojen, a koja nije podnela žalbu – kada istekne pet meseci od dana prijema rešenja o usvajanju prigovora.

Stranka čija je žalba usvojena, i stranka čiji je prigovor usvojen, a žalba odbijena, mogu da podnesu novi prigovor odmah posle isteka roka u kome je sudija ili javni tužilac bio dužan da preduzme delotvorne procesne radnje.

Ograničenja prava na podnošenje novog prigovora ne važe u postupku u kome su predloženi ili određeni pritvor ili privremena mera, u izvršnom postupku i u postupku protiv maloletnika.

Stranka čiji su prigovor ili žalba odbačeni može odmah podneti novi prigovor.

3. Žalba. Razlozi za žalbu

Član 14.

Stranka ima pravo na žalbu ako je njen prigovor odbijen ili ako predsednik suda o njemu ne odluči u roku od dva meseca od dana prijema prigovora.

Žalba može da se podnese i ako je prigovor usvojen, ali neposredno viši javni tužilac nije doneo obavezno uputstvo u roku od osam dana od dana prijema rešenja predsednika suda, zatim ako predsednik suda ili neposredno viši javni tužilac nije naložio sudiji ili javnom tužiocu procesne radnje koje delotvorno ubrzavaju postupak, ili ako sudija ili javni tužilac nije preduzeo naložene procesne radnje u roku koji mu je određen.

Pored ostalog, žalba sadrži iste obavezne elemente kao prigovor.

Rok za žalbu

Član 15.

Ako predsednik suda nije odlučio o prigovoru, žalba se podnosi u roku od osam dana od dana kada je istekao rok od dva meseca od dana prijema prigovora.

Ako je prigovor odbijen, žalba se podnosi u roku od osam dana od dana kada je stranka primila rešenje o odbijanju prigovora.

Ako je prigovor usvojen, a stranka ima pravo na žalbu (član 14. stav 2), žalba se podnosi u roku od osam dana:

1) od dana isteka roka u kome je neposredno viši javni tužilac bio dužan da donese obavezno uputstvo – ako se žalba podnosi zato što neposredno viši javni tužilac nije doneo obavezno uputstvo;

2) od dana kada je stranka primila rešenje – ako se žalba podnosi zato što predsednik suda nije sudiji naložio procesne radnje koje delotvorno ubrzavaju postupak;

3) od dana kada je stranka primila obavezno uputstvo – ako se žalba podnosi zato što neposredno viši javni tužilac nije naložio javnom tužiocu procesne radnje koje delotvorno ubrzavaju postupak;

4) od dana isteka roka u kome je sudija ili javni tužilac bio dužan da preduzme naložene procesne radnje – ako se žalba podnosi zato što sudija ili javni tužilac nije preduzeo naložene procesne radnje u roku koji mu je određen.

Nadležnost za odlučivanje o žalbi

Član 16.

Žalba se podnosi predsedniku suda koji je odlučivao o prigovoru.

On odmah dostavlja predsedniku neposredno višeg suda žalbu i spise predmeta. Predsednik neposredno višeg suda vodi postupak po žalbi i odlučuje o njoj.

Ako postupak u kome stranka smatra da je povređeno njeno pravo na suđenje u razumnom roku vodi Vrhovni kasacioni sud, postupak po žalbi vodi i o žalbi odlučuje veće od tri sudije Vrhovnog kasacionog suda.

Predsednik neposredno višeg suda može godišnjim rasporedom poslova odrediti jednog sudiju ili više sudija da pored njega vode postupak i odlučuju o žalbama.

Odlučivanje o žalbi bez ispitnog postupka

Član 17.

Predsednik neposredno višeg suda rešenjem odbacuje ili odbija žalbu bez ispitnog postupka, ili vodi ispitni postupak.

Žalba se odbacuje ako je nepotpuna, ako ju je podnelo neovlašćeno lice, ako je preuranjena, neblagovremena, ako se lice odreklo prava na žalbu ili ako je povuklo žalbu, ili nema pravni interes za nju. Žalba je nepotpuna ako nije potpisana ili ako iz njene sadržine ne može da se utvrdi koje rešenje se pobija.

Protiv rešenja o odbacivanju žalbe nije dozvoljena žalba.

Žalba se odbija bez ispitnog postupka ako je, s obzirom na trajanje postupka koje je navedeno u žalbi, očigledno neosnovana.

Odlučivanje o žalbi posle ispitnog postupka

Član 18.

Predsednik neposredno višeg suda razmatra spise predmeta i primenjuje merila za ocenu trajanja suđenja u razumnom roku (član 4).

Posle toga, rešenjem odbija žalbu i potvrđuje prvostepeno rešenje, usvaja žalbu i preinačava prvostepeno rešenje, usvaja žalbu i odlučuje o prigovoru, ili usvaja žalbu i dostavlja je nadležnom javnom tužiocu (član 19).

Predsednik neposredno višeg suda može, u zavisnosti od okolnosti, a posebno ako je postupak hitan, odrediti prvenstvo u odlučivanju, zatim naložiti predsedniku suda kome je podnesen prigovor da oduzme predmet sudiji i dodeli ga drugom, ako je pravo stranke povređeno zbog preopterećenosti ili dužeg odsustva sudije.

Ako je žalba podneta zato što predsednik suda nije odlučio o prigovoru, pri donošenju rešenja kojim odlučuje o prigovoru predsednik neposredno višeg suda ima ista prava i obaveze kao predsednik suda kome je podnet prigovor (čl. 8-11).

Nalozi javnom tužiocu koji sprovodi istragu

Član 19.

Predsednik neposredno višeg suda koji preinači prvostepeno rešenje o odbijanju prigovora podnetog zato što stranka smatra da je njeno pravo povredio javni tužilac, i utvrdi povredu, dostavlja svoje rešenje neposredno višem javnom tužiocu od onog javnog tužioca kome se dostavlja rešenje predsednika suda o usvajanju prigovora (član 12. stav 1).

Istom javnom tužiocu predsednik neposredno višeg suda dostavlja žalbu i rešenje o usvajanju žalbe zato što predsednik suda nije o prigovoru odlučio u roku od dva meseca od prijema prigovora, ili zato što javni tužilac nije doneo obavezno uputstvo, ili zato što neposredno viši javni tužilac nije javnom tužiocu naložio procesne radnje koje delotvorno ubrzavaju postupak, ili zato što javni tužilac nije preduzeo naložene procesne radnje u roku koji mu je određen.

Javni tužilac kome je predsednik neposredno višeg suda dostavio svoje rešenje ima ista prava i obaveze kao javni tužilac kome je predsednik suda dostavio rešenje o usvajanju prigovora (član 12. stav 2).

Ostala pravila o postupku po žalbi. Rok za odlučivanje po žalbi

Član 20.

Žalba se ne dostavlja na odgovor, a usmena rasprava se ne održava.

Na ostala pitanja shodno se primenjuje zakon kojim se uređuje vanparnični postupak.

Predsednik neposredno višeg suda dužan je da odluči o žalbi u roku od 30 dana od dana prijema žalbe.

Nadležni javni tužilac (član 19) dužan je da donese obavezno uputstvo u roku od osam dana od dana kada mu je predsednik neposredno višeg suda dostavio rešenje o preinačenju ili rešenje kojim se žalba usvaja.

Isključenje žalbe

Član 21.

Protiv rešenja predsednika neposredno višeg suda o žalbi nije dozvoljena žalba.

III. ZAHTEV ZA PRAVIČNO ZADOVOLJENJE

1. Sticanje prava na pravično zadovoljenje

Član 22.

Pravo na pravično zadovoljenje ima stranka čiji je prigovor usvojen, a koja nije podnela žalbu, zatim stranka čija je žalba odbijena uz potvrđivanje prvostepenog rešenja o usvajanju prigovora i stranka čija je žalba usvojena.

Stranka čiji je prigovor usvojen, a koja nije podnela žalbu i stranka čija je žalba odbijena uz potvrđivanje prvostepenog rešenja o usvajanju prigovora stiče pravo na pravično zadovoljenje kada istekne rok u kome je sudija ili javni tužilac bio dužan da preduzme naložene procesne radnje, a stranka čija je žalba usvojena – kada primi rešenje o usvajanju žalbe.

2. Vrste pravičnog zadovoljenja

Član 23.

Vrste pravičnog zadovoljenja jesu:

1) pravo na isplatu novčanog obeštećenja za neimovinsku štetu koja je stranci izazvana povredom prava na suđenje u razumnom roku (u daljem tekstu: novčano obeštećenje);

2) pravo na objavljivanje pismene izjave Državnog pravobranilaštva (u daljem tekstu: Pravobranilaštvo) kojom se utvrđuje da je stranci bilo povređeno pravo na suđenje u razumnom roku;

3) pravo na objavljivanje presude kojom se utvrđuje da je stranci bilo povređeno pravo na suđenje u razumnom roku.

Odgovornost Republike Srbije za neimovinsku štetu izazvanu povredom prava na suđenje u razumnom roku je objektivna.

Pri odlučivanju o pravičnom zadovoljenju, Pravobranilaštvo i sudovi vezani su rešenjima predsednika sudova kojima je utvrđena povreda prava stranke na suđenje u razumnom roku.

3. Pokušaj poravnanja s Pravobranilaštvom.

Mogućnost podnošenja predloga za poravnanje

Član 24.

Stranka može, ali ne mora, da podnese Pravobranilaštvu predlog za poravnanje u roku od šest meseci od dana kada je stekla pravo na pravično zadovoljenje.

U predlogu za poravnanje stranka navodi da li traži isplatu novčanog obeštećenja ili izdavanje i objavljivanje pismene izjave Pravobranilaštva kojom se utvrđuje da je bilo povređeno njeno pravo na suđenje u razumnom roku, ili i jedno i drugo.

Pravobranilaštvo pokušava da postigne sporazum sa strankom u roku od dva meseca od dana prijema predloga za poravnanje. Ako sporazum bude postignut, ono zaključuje sa strankom vansudsko poravnanje koje predstavlja izvršnu ispravu.

Pravobranilaštvo je dužno da se u postupku poravnanja kreće u visini novčanog obeštećenja određenog ovim zakonom (član 30. stav 1).

Stranka je slobodna da u svako doba pismeno odustane od pokušaja poravnanja.

4. Objavljivanje pismene izjave Pravobranilaštva kojom se utvrđuje da je stranci bilo povređeno pravo

Član 25.

Pravobranilaštvo može, posle procene da li je pravično zadovoljenje za neimovinsku štetu moguće i ako se samo objavi pismena izjava kojom se utvrđuje da je stranci bilo povređeno pravo na suđenje u razumnom roku, predložiti stranci da joj, umesto isplate novčanog obeštećenja, izda i objavi pismenu izjavu kojom se utvrđuje da joj je bilo povređeno pravo.

Kod teže povrede prava na suđenje u razumnom roku Pravobranilaštvo može, na zahtev stranke da izda i objavi pismenu izjavu, kao i da stranci isplati novčano obeštećenje.

Pismena izjava kojom se utvrđuje da je stranci bilo povređeno pravo na suđenje u razumnom roku sadrži njeno lično ili poslovno ime i prebivalište, boravište ili sedište, lično ili poslovno ime zastupnika ili punomoćnika stranke i njegovo prebivalište, boravište ili sedište, naziv suda ili javnog tužilaštva koji su povredili pravo stranke na suđenje u razumnom roku, poslovni broj sudskog predmeta, odnosno predmeta javnog tužilaštva, i izričitu izjavu kojom se utvrđuje da je stranci bilo povređeno pravo na suđenje u razumnom roku.

Pravobranilaštvo izdaje stranci pismenu izjavu u obliku vansudskog poravnanja i objavljuje je u „Službenom glasniku Republike Srbije”.

5. Tužba za novčano obeštećenje. Pretpostavke za tužbu

Član 26.

Stranka može da podnese tužbu protiv Republike Srbije za novčano obeštećenje u roku od jedne godine od dana kada je stekla pravo na pravično zadovoljenje.

Tužba nije dozvoljena dok traje pokušaj poravnanja s Pravobranilaštvom, niti ako su stranka i Pravobranilaštvo zaključili poravnanje.

Postupak po tužbi

Član 27.

Nezavisno od vrste i visine tužbenog zahteva, u postupku pred sudom shodno se primenjuju odredbe o sporovima male vrednosti iz zakona kojim se uređuje parnični postupak.

Sud ne može dosuditi novčano obeštećenje u visini većoj od one određene ovim zakonom (član 30. stav 1).

Revizija nije dozvoljena.

Stvarna i mesna nadležnost sudova

Član 28.

Za odlučivanje po tužbi mesno je nadležan osnovni sud na čijem području tužilac ima prebivalište, boravište ili sedište.

Ako tužilac nema prebivalište, boravište ili sedište u Republici Srbiji, mesno je nadležan osnovni sud koji ima sedište u mestu sedišta suda koji je utvrdio povredu prava na suđenje u razumnom roku.

6. Presuda kojom se utvrđuje da je stranci bilo povređeno pravo

Član 29.

Kod teže povrede prava na suđenje u razumnom roku sud može, na zahtev stranke da donese i objavi presudu kojom se utvrđuje da je stranci bilo povređeno pravo, kao i da joj dosudi novčano obeštećenje.

Presuda kojom se utvrđuje da je stranci bilo povređeno pravo na suđenje u razumnom roku sadrži sledeće podatke o stranci: njeno lično ili poslovno ime, zatim prebivalište, boravište ili sedište stranke, lično ili poslovno ime zastupnika ili punomoćnika stranke i njegovo prebivalište, boravište ili sedište, i datum rođenja ako ga je stranka navela u tužbi.

Sud, odnosno javno tužilaštvo koji su povredili pravo stranke objavljuju pravnosnažnu presudu suda u „Službenom glasniku Republike Srbije” o svom trošku.

7. Visina novčanog obeštećenja

Član 30.

Novčano obeštećenje priznaje se u visini od 300 evra do 3.000 evra u dinarskoj protivvrednosti na dan isplate prema srednjem kursu Narodne banke Srbije po predmetu.

Pri određivanju visine novčanog obeštećenja, Pravobranilaštvo i sud primenjuju merila za ocenu trajanja suđenja u razumnom roku (član 4), pre svega složenost predmeta suđenja ili istrage, postupanje nadležnog državnog organa i stranke tokom postupka i značaj predmeta suđenja ili istrage po stranku.

8. Tužba za naknadu imovinske štete

Član 31.

Stranka može da podnese tužbu protiv Republike Srbije za naknadu imovinske štete izazvane povredom prava na suđenje u razumnom roku, u roku od jedne godine od dana kada je stekla pravo na pravično zadovoljenje.

Pored odredaba zakona kojim se uređuju obligacioni odnosi, sud primenjuje i merila za ocenu trajanja suđenja u razumnom roku (član 4).

Odgovornost Republike Srbije za imovinsku štetu izazvanu povredom prava na suđenje u razumnom roku je objektivna.

9. Isplata novčanog obeštećenja i naknade imovinske štete

Član 32.

Novčano obeštećenje i naknadu imovinske štete isplaćuje sud ili javno tužilaštvo koji su povredili pravo na suđenje u razumnom roku.

Obezbeđivanje sredstava za isplatu

Član 33.

Sredstva za isplatu novčanog obeštećenja i naknadu imovinske štete obezbeđuju se iz budžeta Republike Srbije, u okviru sredstava koja su namenjena pokriću tekućih rashoda sudova i javnih tužilaštava, od kojih se izuzimaju rashodi za zaposlene i tekuće održavanje objekata i opreme.

IV. PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Odnos Zakona o uređenju sudova i ovog zakona

Član 34.

Postupak za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku koji je do stupanja na snagu ovog zakona pokrenut prema Zakonu o uređenju sudova („Službeni glasnik RS”, br. 116/08, 104/09, 101/10, 31/11 – dr. zakon, 78/11 – dr. zakon, 101/11 i 101/13) nastavlja se prema tom zakonu.

Ovaj zakon primenjuje se na sudske postupke koji još nisu okončani u vreme pokretanja postupka za zaštitu prava prema ovom zakonu, ako je eventualna povreda prava na suđenje u razumnom roku nastala pre početka primene odredaba čl. 8a-8v Zakona o uređenju sudova, a o njoj nije odlučivao Ustavni sud u postupku o ustavnoj žalbi.

Ovaj zakon primenjuje se i na sudske postupke koji još nisu okončani u vreme pokretanja postupka za zaštitu prava prema ovom zakonu, ako je eventualna povreda prava na suđenje u razumnom roku nastala posle prestanka važenja odredaba čl. 8a-8v Zakona o uređenju sudova.

Mogućnost poravnanja i tužbe ako se vodi postupak pred Evropskim sudom za ljudska prava

Član 35.

Lica koja su Evropskom sudu za ljudska prava podnela predstavku zbog toga što smatraju da je povređeno njihovo pravo na suđenje u razumnom roku, o kojoj nije doneta odluka o prihvatljivosti ili osnovanosti, mogu u roku od šest meseci od dana stupanja na snagu ovog zakona da podnesu Pravobranilaštvu predlog za poravnanje o novčanom obeštećenju, uz navođenje datuma predaje predstavke Evropskom sudu za ljudska prava i broja predstavke u predlogu za poravnanje. Zaključeno poravnanje predstavlja izvršnu ispravu.

Umesto predloga za poravnanje ili pošto odustane od pokušaja poravnanja, stranka može u roku od jedne godine od dana stupanja na snagu ovog zakona da podnese tužbu za novčano obeštećenje protiv Republike Srbije sudu koji je nadležan po ovom zakonu. Tužba nije dozvoljena ako stranka i Pravobranilaštvo zakluče poravnanje.

Nezavisno od vrste i visine tužbenog zahteva, u postupku pred sudom shodno se primenjuju odredbe o sporovima male vrednosti iz zakona kojim se uređuje parnični postupak i odredbe ovog zakona.

Prestanak važenja pojedinih odredaba drugih zakona

Član 36.

Danom stupanja na snagu ovog zakona prestaju da važe:

1) odredbe čl. 8a-8v Zakona o uređenju sudova („Službeni glasnik RS”, br. 116/08, 104/09, 101/10, 31/11 – dr. zakon, 78/11 – dr. zakon, 101/11 i 101/13);

2) odredba člana 82. stav 2. Zakona o Ustavnom sudu („Službeni glasnik RS”, br. 109/07, 99/11 i 18/13 – US).

Završna odredba

Član 37.

Ovaj zakon stupa na snagu 1. januara 2016. godine.

O B R A Z L O Ž E N J E

I. USTAVNI OSNOV ZA DONOŠENJE ZAKONA

Ustav Republike Srbije pod naslovom „Pravo na pravično suđenje” predviđa: „Svako ima pravo da nezavisan, nepristrasan i zakonom već ustanovljen sud, pravično i u razumnom roku, javno raspravi i odluči o njegovim pravima i obavezama, osnovanosti sumnje koja je bila razlog za pokretanje postupka, kao i o optužbama protiv njega” (član 32. stav 1. Ustava). Formulacija je gotovo u celini preuzeta iz Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (dalje Konvencija): „Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona” (član 6. stav 1. rečenica prva Konvencije). Ustav propisuje da: „Svako ima pravo na sudsku zaštitu ako mu je povređeno ili uskraćeno neko ljudsko ili manjinsko pravo zajemčeno Ustavom, kao i pravo na uklanjanje posledica koje su povredom nastale” (član 22. stav 1. Ustava). Svako, dakle, ima pravo i na sudsku zaštitu prava na razumno suđenje. Konvencija, koja je deo pravnog poretka Republike Srbije (član 194. stav 2. rečenica prva Ustava), predviđa, pod naslovom „Pravo na delotvorni pravni lek”: „Svako kome su povređeni prava i slobode predviđeni u ovoj konvenciji ima pravo na delotvoran pravni lek pred nacionalnim vlastima, bez obzira na to jesu li povredu izvršila lica koja su postupala u službenom svojstvu” (član 13. Konvencije), što znači da garantuje delotvoran pravni lek i za slučaj povrede prava na suđenje u razumnom roku.

Pravo na suđenje u razumnom roku je ljudsko pravo. „Ustavom se jemče, i kao takva, neposredno se primenjuju ljudska i manjinska prava zajemčena opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava, potvrđenim međunarodnim ugovorima i zakonima. Zakonom se može propisati način ostvarivanja ovih prava samo ako je to Ustavom izričito predviđeno ili ako je to neophodno za ostvarenje pojedinog prava zbog njegove prirode, pri čemu zakon ni u kom slučaju ne sme da utiče na suštinu zajemčenog prava” (član 18. stav 2. Ustava). Pravo na suđenje u razumnom roku ne može da se neposredno ostvari na osnovu ustavne norme i neophodno je da se zakonom propiše način njegove zaštite.

II. RAZLOZI ZA DONOŠENJE ZAKONA

Pravo na sudsku zaštitu samo po sebi nije dovoljno ako nije zaštićeno dodatnim pravima koja pospešuju njegovu delotvornost. Teško je, gotovo nemoguće, govoriti o poštovanju prava na sudsku zaštitu ako se sudi dugo i sporo, ako se odugovlači, toleriše neažurnost stranaka i drugih učesnika u postupku, ako su česte promene sistema uređenja sudova itd. Pravo na suđenje u razumnom roku jeste element, derivat prava na sudsku zaštitu.

S druge strane, pravo na suđenje u razumnom roku ostaje bez dejstva ako se ne garantuje, ne oživotvori. Pre svega, to se čini procesnim zakonima koji treba da stimulišu delotvoran i brz postupak. Potom, to se postiže i rasterećenjem nadležnosti sudova, koje treba da omogući da se sudovi više posvete sudećim stvarima (zakoni kojima se uređuje javno beležništvo, posredovanje u rešavanju sporova, vansudsko izvršenje itd.), ili povećanjem broja sudija i sudijskih pomoćnika. Konačno, pravo na razumno suđenje kazuizira se i zakonskim odredbama koje se nalaze mimo procesnih zakona, u zakonima kojima se uređuje položaj sudova i sudija (Hrvatska i

Srbija), ali sve češće i u posebnim zakonima (Nemačka, Italija, Poljska, Češka, Slovačka, Slovenija, Crna Gora itd.).

Izuzev ustavne žalbe, pravo na suđenje u razumnom roku gotovo nikako nije bilo štice u Srbiji do 2013. godine. Njegova zaštita skromno se pomalja u Zakonu o uređenju sudova i Zakonu o sudijama, u normama koje uređuju nadzorna prava predsednika suda i predsednika neposredno višeg suda (sudska uprava), ili nadzorna prava Ministarstva pravde (pravosudna uprava), delom u odredbama o disciplinskoj odgovornosti sudija itd. Dakle, izuzev ustavne žalbe, stranka nije imala gotovo nikakva prava da sama zahteva zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, već se to prepuštalo sudskoj i pravosudnoj upravi i njihovoj diskrecionoj oceni. Jedini instrument koji je, pored ustavne žalbe, stranci stajao na raspolaganju jeste podnošenje pritužbe, ali je taj postupak bio nedovoljno uređen.

Srbija je izgubila pred Evropskim sudom za ljudska prava brojne sporove koji su protiv nje vođeni zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku. Evolucija prakse Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu koristi se i reč Sud) u slučajevima protiv Srbije pokazuje kako je Sud, od stava da ne postoje bilo kakva pravna sredstva kojima se štiti pravo na pravično suđenje, postepeno zauzeo stav da je ustavna žalba delotvorno pravno sredstvo i širio ocenu o njenoj delotvornosti shodno izmenama u praksi Ustavnog suda.

Presuda V. A. M. protiv Srbije od 13. marta 2007, predstavka podneta 28. oktobra 2005. godine

Jedna od prvih presuda u kojoj je utvrđeno dugo trajanje postupka jeste presuda V. A. M. protiv Srbije doneta 13. marta 2007, koja je pokazala da podnositeljka u parničnom postupku, tj. porodičnom sporu, nije imala delotvoran pravni lek za ubrzanje postupka. Presudom je utvrđena povreda člana 6. stav 1, čl. 8. i 13. Konvencije. U presudi V. A. M. protiv Srbije Evropski sud za ljudska prava zaključio je da u pravnom sistemu Srbije građani nemaju na raspolaganju „delotvorni pravni lek” radi zaštite „prava na suđenje u razumnom roku” koje je garantovano članom 13. Konvencije („pravo na delotvorni pravni lek pred domaćim vlastima”) u vezi s članom 6. stav 1. Konvencije („pravo na suđenje u razumnom roku”). Nije postojao mehanizam koji bi omogućio koordiniranu aktivnost sudskih organa, i to postupajućih sudija u više različitih postupaka, nadležnog Centra za socijalni rad, kao i organa Ministarstva unutrašnjih poslova. Iz te „paralize državnog aparata” proistekle su nesagledive štetne posledice. Jedna od njih koja se ne može nadoknaditi jeste onemogućavanje međusobnog kontakta deteta i majke, iako su dete i majka prema Ustavu Republike Srbije dve posebno zaštićene kategorije. Dete nije videlo majku osam godina. Ovo protivpravno stanje bilo je inicirano odvođenjem deteta od majke (koja je HIV pozitivna) bez njenog pristanka (dete je odveo otac). Državni organi bili su dužni da, po saznanju te činjenice, otklone protivpravno stanje. Prema oceni Suda, majka je preduzela sve na šta je, prema međunarodnim i unutrašnjim pravnim propisima, bila ovlašćena da čini, kako bi videla svoje dete. Postupak je započet 11. februara 1999. pred Četvrtim opštinskim sudom u Beogradu i do podnošenja predstavke Evropskom sudu za ljudska prava nije okončan. Evropski sud za ljudska prava obrazložio je svoj stav povodom kršenja člana 13. Konvencije. Navedeni član jemči delotvoran pravni lek pred nacionalnim vlastima protiv kršenja svih prava i sloboda zajemčenih Konvencijom, uključujući tu i pravo na raspravu u razumnom roku na osnovu člana 6. stav 1. Konvencije. Sud je, osim toga, konstatovao da je pravni lek u pogledu dužine postupka „delotvoran” ako se može primeniti ili za ubrzanje postupka pred sudovima pred kojima se o tom predmetu odlučuje, ili ako stranci može da pruži adekvatno pravno zadovoljenje za kašnjenja koja su se već dogodila. U presudi u slučaju V. A. M. protiv Srbije, Evropski sud za ljudska prava, između ostalog, konstatuje: „Konačno, sud naglašava da je savršeno nesporno da je, u apsolutnom smislu, najbolje rešenje prevencija, kao i u mnogim drugim oblastima.

Ako je pravosudni sistem manjkav u pogledu zahteva za razumni rok iz člana 6. stav 1. Konvencije, najdelotvornije rešenje jeste pravni lek čiji je cilj ubrzanje postupka, kako bi se sprečilo da postupak postane prekomerno dug. Takav pravni lek ima nespornu prednost nad pravnim lekom koji pruža samo kompenzaciju, budući da on istovremeno sprečava i zaključak o sukcesivnim povredama u vezi sa istim postupkom i ne popravljajući samo štetu nanetu kršenjem prava a posteriori, kako to čini kompenzatorni pravni lek.”

Presuda Cvetković od 10. juna 2008, predstavka podneta 2004. godine

U presudi Cvetković, Evropski sud za ljudska prava takođe je utvrdio da podnosilac nije imao delotvoran pravni lek u vezi s predugim trajanjem parničnog postupka – radnog spora. Sud je utvrdio da je podnosilac iscrpeo sva delotvorna pravna sredstva u skladu sa članom 35 (1) Konvencije. Naime, u vreme kada je predstavka podneta (taj trenutak je bitan za procenu ispunjenosti uslova da li su iscrpene domaća pravna sredstva), podnosilac nije imao mogućnost obraćanja Ustavnom sudu, pa se od njega nije moglo očekivati da to učini posle tri godine i sedam meseci od kada je podneo predstavku Evropskom sudu za ljudska prava (stav 42. presude).

Presuda EVT protiv Srbije od 21. juna 2007, predstavka podneta 2004. godine

U pitanju je jedna od presuda u kojoj je utvrđen propust države da izvrši presudu koja je doneta još 1996. godine. Evropski sud za ljudska prava utvrdio je da podnosilac predstavke nije imao delotvoran pravni lek (st. 34–38) kako bi ubrzao izvršni postupak. Sud je u vezi sa iscrpenošću domaćih pravnih lekova u smislu člana 35. stav 1. Konvencije podsetio da je svrha tog pravila da pruži državama ugovornicama mogućnost da spreče ili isprave navodne povrede Konvencije. Međutim, moraju se istrpeti samo pravni lekovi koji su delotvorni. Obaveza je Vlade koja tvrdi da domaći pravni lekovi nisu crpeni da dokaže da je pravni lek bio delotvoran, dostupan i u teoriji i praksi u relevantno vreme. Na podnosiocu predstavke je da utvrdi da je pravni lek koji je država ponudila bio iscrpen ili je iz nekog razloga bio neodgovarajući i nedelotvoran u posebnim okolnostima predmeta, ili su postojale posebne okolnosti koje ga oslobađaju ispunjavanja tog uslova (stav 36. presude). Dalje u stavu 38. iste presude, Evropski sud za ljudska prava primećuje da je odlučujuće pitanje da li postoji ili ne mogućnost da podnosilac predstavke dobije neposrednu i brzu naknadu, a ne posrednu zaštitu prava zagwarantovanih članom 6. Konvencije. Sud zaključuje da će pravni lek biti delotvoran ako se može upotrebiti za ubrzanje predmetnog postupka ili ako se strani u sporu obezbedi odgovarajuća naknada za kašnjenja koja su se već desila (Dudla protiv Poljske, st. 157–159). Evropski sud za ljudska prava je, ocenjujući delotvornost pravnih lekova koje je Vlada navela, primetio da pritužba Nadzornom odboru Vrhovnog suda s ciljem da se ubrza izvršni postupak, iako direktno dostupna podnosiocu predstavke, ne bi bila ništa više nego samo informacija koja je podneta višoj instanci sa diskrecionim pravom da viša instanca iskoristi svoja ovlašćenja po svom nahođenju. Čak i da je Nadzorni odbor pokrenuo postupak kao odgovor na žalbu podnosioca, podnosilac ne bi bio stranka u tom postupku, već bi u najboljem slučaju o njemu bio samo obavešten (stav 39).

Presuda Vinčić i dr. protiv Srbije od 1. decembra 2009, predstavka podneta u periodu oktobar 2006. – oktobar 2007. godine.

Evropski sud za ljudska prava ocenjivao je delotvornost ustavne žalbe. Predmet se odnosio na različitu praksu Okružnog suda u Beogradu i s tim u vezi povredu prava na pravično suđenje. Evropski sud za ljudska prava primetio je da, dok bi određena odstupanja u tumačenju mogla da budu prihvaćena kao prirodno svojstvena svakom sudskom sistemu, kakav je i srpski, zasnovan na mreži

prvostepenih i drugostepenih sudova nadležnih na određenoj teritoriji, u ovom konkretnom slučaju protivrečna tumačenja potekla su od suda iste teritorijalne nadležnosti, kakav je Okružni sud u Beogradu koji je krajnja instanca u konkretnom slučaju. Ta protivrečna tumačenja izazvala su neusaglašeno odlučivanje o tužbenim zahtevima koje je podnelo više lica u identičnoj pravnoj situaciji, čak i nakon usvajanja pravnog shvatanja Okružnog suda od 27. septembra 2006. godine. Pošto protivrečnosti nisu bile institucionalno otklonjene, sve to je stvorilo stanje stalne nesigurnosti, što je zauzvrat moralo umanjiti poverenje javnosti u sud, koje je jedno od suštinskih komponenti države zasnovane na vladavini prava. Zbog toga je Evropski sud za ljudska prava, ne smatrajući prikladnim da se izjašnjava u pogledu toga kakav je trebalo da bude ishod parnica podnosilaca, smatrao da je u konkretnom slučaju sudska nesigurnost ova lica lišila pravičnog suđenja pred Okružnim sudom u Beogradu. Zbog toga je došlo do povrede člana 6. stav 1. Konvencije (stav 56. presude). Sud je u ovom predmetu uzeo, između ostalog, u obzir odgovarajuće odredbe Ustava Republike Srbije – član 32. stav 1: „Svako ima pravo na [...] (pravično suđenje pred) [...] sudom sudom... (prilikom odlučivanja) [...] o njegovim (ili njenim) pravima i obavezama [...]”, kao i odredbe člana 170: „Ustavna žalba se može izjaviti protiv pojedinačnih akata ili radnji državnih organa ili organizacija kojima su poverena javna ovlašćenja, a kojima se povređuju ili uskraćuju ljudska ili manjinska prava i slobode zajemčene Ustavom, ako su iscrpljena ili nisu predviđena druga pravna sredstva za njihovu zaštitu”. U vezi sa iscrpenošću domaćih pravnih sredstava u stavu 48. Presude, Evropski sud za ljudska prava podseća da pravilo o iscrpljivanju domaćih pravnih sredstava iz člana 35. stav 1. Konvencije zahteva da podnosioci predstavki prvo iskoriste pravna sredstva predviđena domaćim pravnim sistemom, da je pravno sredstvo bilo dostupno, da je moglo da obezbedi naknadu u odnosu na pritužbe podnosioca predstavke i ponudi realne izgleda za uspeh. Sud dalje primećuje da primena „pravila iscrpenosti” mora, takođe, uzeti u obzir i kontekst. Prema tome, on priznaje da se član 35. stav 1. Konvencije mora primenjivati s određenim stepenom fleksibilnosti i bez preteranog formalizma, delotvorno pravno sredstvo mora činiti deo normalnog procesa naknade i ne može biti diskrecionog karaktera. Prema tome, podnosilac predstavke mora biti u mogućnosti da postupak pokrene neposredno, a ne da se oslanja na dobru volju državnog organa. Ako postoji više dostupnih delotvornih sredstava, na podnosiocu predstavke je da izabere koje će sredstvo slediti kako bi se pridržavao zahteva iz člana 35. stav 1. Konvencije. U stavu 51. presude, Evropski sud za ljudska prava razmatra pravne sisteme koji predviđaju ustavnu zaštitu osnovnih ljudskih prava i sloboda, kao što je pravni sistem u Srbiji. S tim u vezi on podseća da je oštećeni pojedinac obavezan da proveri obim te zaštite (Mrazović protiv Bosne i Hercegovine – odluka, broj 13628/03, 16. maj 2006. godine). S obzirom na ovlašćenje Ustavnog suda i njegovu praksu, kao i nadležnost Komisije za naknadu štete (videti član 89. stav 3. i član 90. Zakona o Ustavnom sudu), Evropski sud za ljudska prava je mišljenja da ustavnu žalbu treba, u načelu, smatrati delotvornim domaćim sredstvom u smislu značenja člana 35. stav 1. Konvencije u vezi sa svim predstavkama podnetim počev od 7. avgusta 2008, kao datuma kada su prve meritorne odluke Ustavnog suda o osnovanosti navedenih žalbi objavljene u „Službenom glasniku” tužene države (Srbije). U slučaju Vinčić i dr., podnosioci predstavki podneli su svoje predstavke Evropskom sudu za ljudska prava pre tog datuma i pošto se pitanje iscrpenosti domaćih pravnih sredstava uobičajeno određuje pozivanjem na datum kada je predstavka podneta, Evropski sud za ljudska prava smatra da podnosioci predstavki zaista nisu imali obavezu da iscrpe ovaj poseban put naknade pre obraćanja Strazburu.

Dakle, presudom Vinčić i dr. Evropski sud za ljudska prava ustanovio je da se ustavna žalba u principu smatra delotvornom za sve predstavke koje su podnete posle 7. avgusta 2008. godine.

Odlukom Vidaković protiv Srbije, broj 16231/07 od 24. maja 2011. godine, Evropski sud za ljudska prava potvrdio je stav o delotvornosti ustavne žalbe. U predstavci koju je podneo Evropskom sudu za ljudska prava podnosilac je istakao da je postupak pred domaćim sudovima trajao prekomerno dugo, zbog čega se pozvao na povredu člana 6. stav 1. Konvencije. Odluka Evropskog suda za ljudska prava da predstavku odbaci kao nedopuštenu potvrđuje još jednom delotvornost ustavne žalbe u vezi sa dužinom trajanja sudskih postupaka. Naime, podnosilac se povodom dužine trajanja spora za naknadu štete pred sudovima opšte nadležnosti 8. januara 2008. obratio ustavnom žalbom Ustavnom sudu. Odlukom od 22. decembra 2009. Ustavni sud je utvrdio da je podnosiocu povređeno pravo na suđenje u razumnom roku, pa je naložio nadležnom domaćem sudu da što je moguće pre okonča predmetni postupak. Osim toga, Ustavni sud je, shodno ovlašćenju iz člana 89. stav 3. Zakona o Ustavnom sudu, utvrdio da podnosilac ima pravo na naknadu nematerijalne štete zbog dužine postupka, a u skladu s članom 90. istog zakona. Početkom marta 2010. podnosilac je podneo zahtev za naknadu nematerijalne štete Komisiji za naknadu štete, tražeći 350.000,00 dinara na ime štete, da bi ubrzo ovaj zahtev precizirao na 3.500.000,00 dinara. U junu 2010. još jednom je povisio zahtev, da bi u septembru iste godine, shodno članu 90. Zakona o Ustavnom sudu pokrenuo posebnu parnicu, jer nije dobio nikakav odgovor od Komisije za naknadu štete. Ubrzo nakon toga, 14. oktobra 2010. Komisija je podnosiocu na ime nematerijalne štete ponudila iznos od 50.000,00 dinara, koji je on odbio da prihvati. Povodom ovakvog postupanja Ustavnog suda, Evropski sud za ljudska prava najpre je konstatovao da je Ustavni sud utvrdio povredu prava na suđenje u razumnom roku, čime je zadovoljio prvi uslov iz prakse Suda. Drugi uslov iz prakse Suda odnosi se na adekvatnost i dovoljnost dosuđene naknade za utvrđenu povredu. U vezi s tim Sud je primetio da je ponuđeni iznos naknade od 50.000,00 dinara niži u poređenju sa iznosima koje Sud dosuđuje (videti početak stava 31. odluke), ali njegova adekvatnost procenjuje se u zavisnosti od okolnosti svakog slučaja. U konkretnom slučaju, Evropski sud za ljudska prava imao je u vidu da je podnosiocu naknada ponuđena za manje od četiri meseca od podnošenja njegovog konačnog zahteva Komisiji (Evropski sud za ljudska prava ovde je u obzir uzeo mesec jun 2010, kada je podnosilac poslednji put precizirao svoj zahtev, a ne mart 2010, kada je zahtev prvobitno istaknut pred Komisijom). Takođe, ponuđeni iznos procenjen je u kontekstu životnog standarda u Srbiji, kao i činjenice da se naknada pred domaćim sudom znatno brže dosuđuje, nego u postupcima pred Sudom prema članu 41. Konvencije (Evropski sud za ljudska prava bio je samokritičan). Osim toga, Sud je imao u vidu da je Ustavni sud naložio sudu opšte nadležnosti da što je moguće pre okonča postupak, a ovaj je to učinio za manje od dva meseca od donošenja odluke Ustavnog suda (st. 30. i 32. u vezi sa st. 11. i 13. odluke). Dakle, u konkretnom slučaju Evropski sud za ljudska prava cenio je aktivnost većeg broja domaćih organa. U prvom redu, Ustavnog suda (u pogledu utvrđivanja povrede i naloga za plaćanje naknade nematerijalne štete i naloga za ubrzanje postupka), zatim Komisije za naknadu štete (u pogledu brzine dosuđivanja naknade i adekvatnosti visine naknade), kao i suda opšte nadležnosti (u vezi sa sprovođenjem naloga Ustavnog suda za ubrzanje postupka). Pri tome, postupak pred Ustavnim sudom trajao je skoro dve godine.

Međutim, takav stav Evropskog suda za ljudska prava nije se odnosio na predstavke podnete zbog neizvršenja pravnosnažnih presuda donetih protiv preduzeća s većinskim društvenim kapitalom.

Odluka Čekrić i Milunović od 17. maja 2011, predstavke podnete 15. decembra 2008. godine

Evropski sud za ljudska prava razmatrao je delotvornost ustavne žalbe i ustanovio: „61. [...] Sud podseća na svoju ustaljenu sudsku praksu u smislu da se

Tužena država dosledno smatra odgovornom *ratione personae* za neizvršenje presuda donetih protiv preduzeća s većinskim društvenim kapitalom, što podrazumeva da srpski organi mogu, tim pre, biti odgovorni i u vezi s onim preduzećima gde je kasnije došlo do promene akcijskog kapitala, što za posledicu ima pretežan državni i društveni kapital. Dalje, u okviru gore citirane prakse Suda, kad god se utvrde povrede Konvencije i/ili Protokola broj 1, podnosiocima predstavlki dosuđuje se naknada materijalne i nematerijalne štete, pri čemu se od Tužene države zahteva da iz sopstvenih sredstava isplati iznose dosuđene pravosnažnim domaćim presudama.”

Odluka Marinković od 29. januara 2013, predstavka podneta 30. decembra 2010. godine

Posle promene prakse Ustavnog suda koji je u skladu s praksom Evropskog suda za ljudska prava podnosiocima ustavne žalbe dosuđivao ne samo naknadu nematerijalne štete već i iznos dosuđen pravosnažnom presudom donetom protiv društvenih preduzeća, Evropski sud za ljudska prava konstatovao je delotvornost ustavne žalbe i za tu grupu predmeta – u pogledu preduzeća u stečaju. Takav stav je iznet u Odluci Marinković. Naime, u ovoj odluci Evropski sud za ljudska prava analizirao je stavove i praksu Ustavnog suda koja se razlikovala u zavisnosti od toga da li je preduzeće dužnik bilo u stečaju, ili u postupku restrukturiranja. U svim odlukama Ustavnog suda koje su se odnosile na dugove društvenih preduzeća u restrukturiranju, Ustavni sud je odbacio zahteve tužilaca za naknadu materijalne štete na ime opredeljenih iznosa dosuđenih predmetnim domaćim presudama, dok je u pogledu preduzeća u stečaju, državu obavezivao da isplati iz sopstvenih sredstava iznose dosuđene domaćim presudama. U pogledu iscrpenosti domaćih pravnih lekova država je isticala da, s obzirom na praksu Ustavnog suda, predstavku treba odbaciti zbog neiscrpenosti ustavne žalbe. Uzimajući u obzir svoj stav izražen u Odluci Čekrić i Milunović, Evropski sud za ljudska prava smatrao je da bi u predmetu kao što je predmet podnosioca predstavke, sveobuhvatna ustavna naknada, pored utvrđivanja povrede gde je to zajemčeno, morala da obuhvati naknadu i materijalne i nematerijalne štete. Evropski sud za ljudska prava naglasio je (stav 65) da je jasno da se, bez obzira na to što je ustavna žalba načelno delotvorno domaće pravno sredstvo u okviru značenja člana 35. stav 1. Konvencije u vezi sa svim podnetim predstavkama [protiv Srbije], počev od 7. avgusta 2008. godine (Vinčić i dr. protiv Srbije, stav 51), ovaj konkretan put naknade ne može smatrati delotvornim u vezi s predmetima koji podrazumevaju pritužbe kao što su one koje su iznele podnositeljke predstavke. Evropski sud za ljudska prava zaključio je da se ustavna žalba još ne može smatrati delotvornom u slučajevima koji uključuju odgovornost Tužene države za neizvršenje presuda protiv društvenih preduzeća u postupku restrukturiranja. S druge strane, u vezi s neizvršenjem pravosnažnih presuda donetih protiv društvenih preduzeća u postupku stečaja i/ili onih koja su prestala da postoje, Sud zaključuje da je Ustavni sud uskladio svoj pristup s relevantnom praksom Suda. Prema tome, u predmetima ove vrste, ustavnu žalbu bi, u principu, trebalo smatrati delotvornim domaćim pravnim sredstvom u okviru značenja člana 35. stav 1. Konvencije u vezi sa svim predstavkama podnetim od 22. juna 2012. nadalje, kao datuma kada je prva odluka Ustavnog suda u kojoj je Tuženoj državi naloženo da, iz sopstvenih sredstava, isplati iznose dosuđene pravosnažnom domaćom presudom donetom protiv društvenog preduzeća objavljena u „Službenom glasniku” Tužene države.

Odluka Ferizović protiv Srbije od 26. novembra 2013. godine

Ovom odlukom Evropski sud za ljudska prava utvrdio je da se od 4. oktobra 2013. ustavna žalba može smatrati delotvornim pravnim sredstvom, u okviru značenja člana 35. stav 1. Konvencije, i u vezi s neizvršavanjem presuda protiv društvenih/državnih preduzeća u postupku restrukturiranja. Dakle, svi koji žele da se obrate Evropskom sudu za ljudska prava u vezi s neizvršenjem presuda protiv

društvenih preduzeća u restrukturiranju, nakon tog datuma, moraju prethodno iscrpsti ustavnu žalbu. Evropski sud za ljudska prava utvrdio je u ovoj odluci da je Ustavni sud potpuno usaglasio svoj pristup u vezi s neizvršenjem presuda protiv društvenih preduzeća. Kao relevantan trenutak uzet je datum objavljivanja u „Službenom glasniku RS” prve takve odluke Ustavnog suda (Už. 1712/2010). Ustavni sud je utvrdio da je podnositeljka ustavne žalbe zaista pretrpela povredu „prava na suđenje u razumnom roku” i povredu „prava na mirno uživanje imovine” i naložio državi da joj isplati naknadu nematerijalne štete, kao i iznose navedene u domaćoj presudi. Osim navedene odluke od 21. marta 2013, Ustavni sud je, u predmetima u vezi s neizvršenjem pravosnažnih domaćih presuda donetih protiv društvenih/državnih preduzeća u restrukturiranju, doneo još dve odluke sa istim dejstvom, 7. marta 2013. (Už. 1645/2010) i 9. maja 2012. (Už. 1705/2010), međutim Evropski sud za ljudska prava uzeo je kao relevantan dan objavljivanja prve odluke – 4. oktobar 2013. godine.

Iz navedenog se može zaključiti:

1. Evropski sud za ljudska prava utvrđivao je protiv Srbije povredu prava na suđenje u razumnom roku i nepostojanje delotvornog pravnog leka sve do objavljivanja prve odluke Ustavnog suda o ustavnoj žalbi – 7. avgusta 2008. (presuda Vinčić i dr. protiv Srbije). Dakle, u pogledu svih predstavki podnetih pre tog datuma nije bilo delotvornog pravnog leka zbog prekomerne dužine sudskog postupka.

2. Ustavna žalba nije bila delotvorna u pogledu neizvršenja presuda donetih protiv društvenih preduzeća sve do 22. juna 2013. u pogledu preduzeća u stečaju, odnosno do 4. oktobra 2013. u pogledu preduzeća u restrukturiranju, u skladu sa izmenama prakse Ustavnog suda. Stoga je u brojnim predmetima utvrđena povreda prava iz člana 6. Konvencije, zbog trajanja i neefikasnosti izvršnog postupka.

3. Pitanje delotvornosti ustavne žalbe postavljeno je u nekim novijim predmetima o kojima nije odlučeno, zbog neizvršenja odluka Ustavnog suda, kao i u nekim porodičnim predmetima.

4. S obzirom na broj ustavnih žalbi pred Ustavnim sudom i dužinu trajanja postupka pred ovim sudom, postavlja se pitanje da li ustavna žalba ispunjava kriterijume ustanovljene u praksi Evropskog suda za ljudska prava u pogledu hitnosti i ubrzanja postupka.

Nepostojanje delotvornog pravnog leka sa sličnom argumentacijom kao u pomenutim predmetima utvrđeno je i u presudama Ilić protiv Srbije od 9. oktobra 2007, Mačić i dr. protiv Srbije od 30. oktobra 2007, ZIT protiv Srbije od 27. novembra 2007, Namet od 8. decembra 2009. godine.

Dakle, u nizu predmeta različite prirode, utvrđena je povreda prava na suđenje u razumnom roku, pri čemu je u nekim slučajevima utvrđeno da je parnični postupak dugo trajao (npr. V. A. M.), dok je, recimo, u predmetu EVT do povrede došlo zbog dugog i neefikasnog postupka izvršenja i nepostojanja delotvornog pravnog leka s tim u vezi.

Novelama Zakona o uređenju sudova iz 2013. u naš sistem uvedena je zaštita prava na suđenje u razumnom roku. Posredi je nekoliko odredaba koje strankama u sudskom postupku garantuju dva kombinovana prava: a) zahtev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, praćen žalbom; i b) naknadu za povredu prava na suđenje u razumnom roku. Premda je reč o važnom koraku, on nije dovoljan.

Potrebno je da se donese zakon koji bi u celini uređivao pravna sredstva kojima se štiti pravo na suđenje u razumnom roku.

III. OBJAŠNJENJE OSNOVNIH PRAVNIH INSTITUTA

Ciljevi zakona. – Osnovni cilj je da se predvide delotvorna pravna sredstva koja bi omogućila zaštitu ustavnog prava na suđenje u razumnom roku. Zaštita se sastoji od kumulacije dve vrste pravnih sredstava: sredstava koja teže ubrzanju postupka (prigovor i žalba) i zahteva za pravično zadovoljenje (član 3. stav 1). Prigovorom i žalbom nastoji se da se sudski postupak ubrza. Pravičnim zadovoljenjem stranci se pruža satisfakcija onda kada je do povrede njenog prava već došlo (tj. kada je nadležni predsednik suda utvrdio postojanje povrede prava na suđenje u razumnom roku).

Drugi cilj zakona jeste da se sudovima omogući fleksibilnost u odlučivanju o pravnim sredstvima kojima se štiti pravo na suđenje u razumnom roku. Sve zavisi od

okolnosti pravne stvari. Upravo one jesu ono što sudovima omogućava da problem rešavaju od slučaja do slučaja, bez zakonom nametnutog šablona (čime se ne negira potreba da u primeni zakona nastane relevantna sudska praksa koja ujednačava postupanje sudova). Zakon sadrži, pre svega, usmerenja za sudove, merila koja sudovi obavezno uzimaju u obzir pri odlučivanju o pravnim sredstvima, nazvana „Merila za ocenu trajanja suđenja u razumnom roku” (član 4), ali se njima lista ne iscrpljuje. Sudovima je dato prava da, osim zakonom određenih, primene i druga merila, shodno okolnostima konkretnog slučaja.

Treći cilj zakona jeste da se stranke stimulišu da aktivno učestvuju u otklanjanju povreda prava na suđenje u razumnom roku. Da bi stranka stekla pravo na pravično zadovoljenje (u obliku novčane naknade neimovinske štete koja se najčešće praktikuje), ona se usmerava, obavezuje da najpre iskoristi pravna sredstva koja služe ubrzanju sudskog postupka (prigovor i žalbu). Tek posle toga i ako ishod bude povoljan, stranka može da koristi pravno sredstvo kojim se teži pravičnom zadovoljenju (pre svega tužbu za novčanu naknadu neimovinske štete). Korišćenje prigovora i žalbe, načelno, jeste procesna pretpostavka za primenu sredstava za pravično zadovoljenje. Osnovni motiv stranke treba da bude ubrzanje sudskog postupka, a ne novčana naknada. Pa i određivanje rokova u kojima zastareva mogućnost stranke na obraćanje Pravobranilaštvu radi poravnanja jeste još jedan način na koji se stranke stimulišu da aktivno učestvuju u zaštiti svog prava (član 24. stav 1). Isto važi i za rokove zastarelosti u kojima može da se podnese tužba za obeštećenje (novčanu naknadu neimovinske štete), ali i za naknadu imovinske štete (član 26. stav 1. i član 31. stav 1).

Četvrti cilj zakona jeste da se spreči preopterećenje sudova. Nesumnjivo je da će donošenje novog zakona kojim se štiti pravo na suđenje u razumnom roku dodatno opteretiti sudove. Ali to je neminovnost širenja liste prava koja se štite pred sudovima. Da bi se sprečilo obremenjenje sudova, pre svega u pružanju pravičnog zadovoljenja strankama, predviđena je mogućnost da Pravobranilaštvo rešava o zahtevima stranaka za pravično zadovoljenje tako što će pokušati da s njima postigne poravnanje (čl. 24. i 25). Stranka nije obavezna da pokuša da postigne poravnanje; ona može da prenebregne Pravobranilaštvo i da se direktno obrati osnovnom sudu, tj. da njemu podnese tužbu za novčanu naknadu neimovinske štete. Razlog zbog koga pokušaj poravnanja nije obavezan leži u težnji da se ubrza put stranke ka novčanom obeštećenju i otvore vrata suda, jer ni postupak reparacije ne sme predugo da traje. Pokušaj poravnanja pred Pravobranilaštvom nije procesna pretpostavka za tužbu kojom se od osnovnog suda zahteva novčano obeštećenje (novčanu naknadu neimovinske štete izazvane povredom prava na suđenje u razumnom roku).

Peti cilj zakona jeste da se ujednači praksa za određivanje visine obeštećenja, tj. novčana naknada za neimovinsku štetu izazvanu povredom prava na suđenje u razumnom roku. Novčano obeštećenje može da se prizna u rasponu od 300,00 do 3.000,00 evra po jednoj pravnoj stvari (jednom predmetu) u dinarskoj protivvrednosti na dan isplate prema srednjem kursu Narodne banke Srbije (član 30. stav 1). To važi kako za Pravobranilaštvo (član 24. stav 4), tako i za osnovne sudove kad se njima podnese tužba za novčano obeštećenje (novčanu naknadu neimovinske štete) zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku (član 27. stav 2). Prema tome, visina naknade računa se s obzirom na sudski postupak u kome je pravo stranke povređeno, a ne prema broju stranaka kojima je u sudskom postupku povređeno pravo na suđenje u razumnom roku. Visina obeštećenja određena je prema praksi Ustavnog suda koji je u postupku po ustavnim žalbama dosuđivao novčanu naknadu nematerijalne štete. Posredi je iznos koji se, u pogledu minimuma i maksimuma, kreće u granicama proseka prakse Ustavnog suda. Osim toga, vođeno je računa i u ekonomskim prilikama u Srbiji. Prosečna neto mesečna zarada 2014. u

Republici Srbiji iznosila je: u januaru – 37.966,00 dinara, u februaru 44.057,00 dinara, u martu 43.452,00 dinara, u aprilu 45.847,00 dinara, u maju 44.184,00 dinara, u junu 44.883,00 dinara, u julu 45.216,00 dinara, u avgustu 45.610,00 dinara, u septembru 43.975,00 dinara, u oktobru 44.938,00 dinara, u novembru 44.206,00 dinara i u decembru 49.970,00 dinara. Prosečna neto zarada za 2014. bila je 44.608,00 dinara što, prema kursu od 119,00 dinara za evro, iznosi prosečno 374,85 evra. Proizlazi da maksimum naknade od 3.000,00 evra na dan 1. januara 2015. predstavlja neznatno više od osam prosečnih mesečnih neto zarada u Republici Srbiji za 2014. godinu.

Šesti cilj zakona jeste da se strankama pruži zaštita od sporog i dugog vođenja istrage u krivičnom postupku. Sistem krivičnog procesnog prava u Srbiji izmenjen je utoliko što istragu vode javni tužioci. Praksa Evropskog suda za ljudska prava izjednačava trajanje krivičnog postupka koji vodi javno tužilaštvo sa sudskim krivičnim postupkom, pa se i u takvoj istrazi može povrediti pravo na suđenje u razumnom roku. Pojam „suđenje” uzima se u širem kontekstu od sudskog postupka. Takav stav prihvata i zakon, pa uređuje zaštitu prava na suđenje u razumnom roku i u istražnom postupku koji vode javni tužioci (član 1. stav 2). Pri tome, moguće su dve situacije: da se pravno sredstvo izjavi dok još traje tzv. tužilačka istraga da se pravno sredstvo izjavi pošto je vođenje krivičnog postupka prešlo iz nadležnosti javnog tužilaštava u nadležnost suda (tada se trajanje tzv. tužilačke istrage računa u ukupno trajanje krivičnog postupka). Postavilo se terminološko pitanje od kojeg, međutim, zavisi suština zakona. Budući da o postojanju povrede prava na suđenje u razumnom roku može da odlučuje samo sud, dilema je bila kako razlikovati sud koji odlučuje o postojanju povrede u tzv. tužilačkoj istrazi od suda koji odlučuje o povredi koju je načinio sud. Izlaz je nađen u tome što se sud koji rešava o mogućoj povredi prava koju je učinio javni tužilac naziva „sud pred kojim se vodi postupak” (to je sud u kome sudijsku funkciju vrši sudija za prethodni postupak), a sud koji u prvom stepenu rešava o povredi prava učinjenoj u sudskom postupku „sud koji vodi postupak”. Budući da „U predistražnom postupku i istrazi odlučuje sudija za prethodni postupak u slučajevima predviđenim u ovom zakoniku” (član 22. stav 2. Zakonika o krivičnom postupku), zakonska sintagma „sud pred kojim se vodi postupak” (u tzv. tužilačkoj istrazi) ne bi trebalo da predstavlja problem u praksi. Razlikovanje „suda koji vodi postupak” i „suda pred kojim se vodi postupak” dosledno je sprovedeno u zakonu. Tako se, recimo, prigovor podnosi sudu koji vodi postupak (ako je povredu učinio sudija) ili sudu pred kojim se vodi postupak (ako javni tužilac sprovodi istragu) – član 7. stav 1.

Sedmi cilj zakona jeste da se smanji broj pritužbi Evropskom sudu za ljudska prava za povredu prava na suđenje u razumnom roku, koji se podnosi protiv Republike Srbije. Evropska konvencija predviđa da se pritužba ovom sudu može podneti tek kada se iscrpe sva pravna sredstva za zaštitu prava u nacionalnom pravu (član 35. stav 1. Konvencije). U praksi Evropskog suda za ljudska prava uslov za podnošenje predstavke jeste da su prethodno iscrpljena samo delotvorna pravna sredstva. Ako u nacionalnom sistemu ona ne postoje ni u zakonodavstvu, ni u praksi (što ceni Sud), stranka nije dužna da iscrpe postojeća nacionalna pravna sredstva, već može direktno da se obrati Evropskom sudu za ljudska prava.

Zasnovanost zakona na praksi Evropskog suda za ljudska prava. – Zakon je zasnovan na praksi Evropskog suda za ljudska prava i iskustvima jednog broja država Evropske unije (pre svega Poljske i Slovenije). Osim toga, korišćeno je i Saopštenje REC (2010) 3 Odbora ministara država članica Saveta Evrope o delotvornim pravnim sredstvima za predugo trajanje postupaka (s primerima dobre prakse) koje je usvojeno 24. februara 2010. (u daljem tekstu Saopštenje). Ono ne obavezuje na to, ali sadrži sintetizovanu ustaljenu praksu Evropskog suda za ljudska prava kojom se državama olakšava primena Konvencije.

Ukratko ćemo prikazati sadržinu Saopštenja. Povreda prava na suđenje u razumnom roku, koju izaziva predugo trajanje postupka, jeste razlog za hiljade tužbi pred Evropskim sudom za ljudska prava, koje su često posledica istog osnovnog problema s kojima se susreću države članice: one ne omogućavaju strankama delotvorno pravno sredstvo. Saopštenjem se postavljaju merila za lakše ostvarivanje prava na suđenje u razumnom roku. Postoje primeri dobre prakse država članica koje imaju različite delotvorne mere zasnovane na ekonomskim prilikama, unutrašnjem pravnom sistemu i nacionalnoj tradiciji. Najznačajnije pitanje je kako da se odredi trenutak od kada se računa početak suđenja (time i razumnost njegovog trajanja). To je od presudnog značaja za uvođenje mehanizama kojima se ubrzavaju postupci, ali i za određivanje visine novčanog obeštećenja za povredu prava na suđenje u razumnom roku i ocenu o tome da li je povređeno pravo. Kada je reč o građanskim sudskim postupcima, rok za ocenu počinje da teče od kada počne odgovarajući sudski postupak, a okončava se kada se izrekne pravnosnažna odluka suda poslednjeg stepena, odnosno kada se ona preda stranci. Kod trajanja izvršnog postupka uvažava se i trajanje parničnog postupka. Stoga ako stranka pledira da je njeno pravo povređeno u izvršnom postupku, u trajanje postupka uračunavaju se i trajanje parničnog postupka koji je prethodio izvršnom postupku i sam izvršni postupak. Krivični postupak počinje u času kada je licu predata formalna optužba ili kada je preduzeta prva značajna mera kojom organi krivičnog progona primenjuju kao posledicu sumnje prema nekom licu. Tu ulazi i slučaj kada policija saslušava osumnjičenog ili ispituje njegovu imovinu. U trajanje krivičnog postupka ulazi i trajanje pretkrivičnog postupka, nezavisno od toga ko ga vodi. Prilikom ocene dužine postupka razmatraju se sve okolnosti, a naročito činjenični i pravni osnov, brojnost sudskih stepena u kojima je postupak vođen, ponašanje stranaka i odgovarajućih organa, i značaj pravne stvari po stranku. Pravno sredstvo kojim se štiti pravo na suđenje u razumnom roku delotvorno je ako je dostupno stranci i pogodno da reši njen problem.

Pravno sredstvo ne mora da bude delotvorno samo na normativom planu, već i u praksi. Delotvornost ne zavisi od položaja stranke u postupku (da li dobija ili gubi u postupku pred sudom), niti je za korišćenje pravnog sredstva (posebno obeštećenja) bitno da li je stranka dobila spor. I stranka koja nije uspela u postupku koji je isuviše dugo trajao ima pravo na zaštitu. Samo po sebi, samo jedno pravno sredstvo nije dovoljno. Bolje je da postoji skup pravnih sredstava koja se kombinuju. Mere koje država treba da preduzme ponekad moraju da obuhvate i donošenje posebnih zakona. Oni nisu nužni u državama koje raspolažu delotvornim pravnim sredstvima koja su odranije i relativno dugo poznata sudovima i javnosti. Pa ipak, posebni zakoni kojima se na opšti i apstraktan način uređuju pravna sredstva, naročito obeštećenje, imaju prednost, jer su jasni, pregledni i dostupni javnosti i sudovima. Država sama mora da proceni da li su povrede prava na suđenje u razumnom roku izolovani slučajevi ili je reč o sistemskom problemu koji proizlazi iz zakonske regulative i njome izazvane nedelotvornosti sudova. U ovom drugom slučaju, država je dužna da osmisli poseban režim za rešavanje sistemskih problema. Pravna sredstva kojima se sprečava povreda prava na suđenje u razumnom roku moraju biti takva da mogu da se podnesu u svakoj fazi sudskog postupka, čime se, pri određivanju dužine postupka, uzima u obzir ukupno trajanje postupka. Pravno sredstvo mora biti pogodno da omogući korekciju postupka i izričito ili prećutno priznanje države da je došlo do povrede prava stranke. Najdelotvornije je ono koje je namenjeno ubrzanju postupka. Ono ima prednost nad obeštećenjem. Najbolje je da se u pravni sistem uvedu dve vrste pravnih sredstava: ona kojima se ubrzava postupak i ona kojima se garantuje pravo na obeštećenje. Obeštećenje može da se zahteva od organa koji rešava o ubrzanju postupka, ali i u posebnom postupku (najčešće vanparničnom ili parničnom). Postoje različiti oblici obeštećenja: novčano obeštećenje (za imovinsku ili neimovinsku štetu ili za obe), donošenje

posebne odluke u korist stranke i praštanje sudskih troškova stranci. Iznos obeštećenja mora da bude razuman i usklađen s praksom Evropskog suda za ljudska prava. Važi pretpostavka da dug postupak izaziva neimovinsku štetu. Stranci može da se dodeli i niže obeštećenje od onog koje dosuđuje Evropski sud za ljudska prava ako je država uvela i pravna sredstva za ubrzavanje postupka (a ne samo za obeštećenje). O pravnom sredstvu kojima se zahteva ubrzavanje postupka ili obeštećenje mora hitno da se odlučuje. Dakle, i o njemu mora da se odluči u razumnom roku. Kad je dosuđeno obeštećenje, rok u kome ono treba da pripadne stranci ne sme biti duži od šest meseci od časa kad je presuda postala izvršna.

Da li će ovaj zakon ostvariti ciljeve zavisi od procene Evropskog suda u slučajevima koji će se tek voditi protiv Republike Srbije. Kao što je navedeno, pravno sredstvo kojim se štiti pravo na suđenje u razumnom roku smatra se delotvornim ako ispuni dva uslova: prvi, da delotvornost postoji u sferi normativiteta; i drugi, da ona postoji u praksi. Na državi Srbiji je teret dokazivanja obe činjenice pred Sudom. Prvi korak reč je na zakonodavcu, a poslednji korak na sudovima i javnim tužilaštvima.

Merila za ocenu trajanja suđenja u razumnom roku. – Merila su sadržana u članu 4. Zakona. Preuzeta su iz prakse Evropskog suda za ljudska prava, pre svega iz slučaja Fridlender protiv Francuske (stav 43. presude). Nisu taksativno nabrojana, njihova lista nije zatvorena. Sud, u zavisnosti od okolnosti pravne stvari, rešava o tome da je povređeno pravo na suđenje u razumnom roku. Primera radi, sama povreda nekog zakonskog roka u kome treba da se preduzme procesna radnja ne predstavlja nužno povredu prava na suđenje u razumnom roku. Uvek se uvažavaju posebne (konkretne) okolnosti predmeta suđenja (pravne stvari) o kome je reč (npr. česti zahtevi stranke za izuzeće sudije, odsutnost stranke s ročišta, suprotna mišljenja veštaka, kašnjenje nalaza veštaka, česta promena sudija, promene u uređenju sudskog sistema, nestabilnost u pravnom poretku itd.). Merila koja su navedena u zakonu moraju da se primene; primena onih merila koja nisu sadržana u zakonu zavisi od prilika konkretne pravne stvari i od stava suda. U tome je fleksibilnost zakona.

Merila za ocenu trajanja suđenja u razumnom roku dužni su da primene predsednici sudova kada odlučuju o osnovanosti prigovora i žalbe (kao i javni tužioci kada nalažu procesne radnje koje moraju da preduzmu javni tužioci koji vode istragu), ali i Pravobranilaštvo kada primi predlog stranke za poravnanje i „parnični” sud kada primi tužbu kojom stranka zahteva novčano obeštećenje. Budući da su Pravobranilaštvo i sud vezani rešenjima predsednika sudova kojima se rešava o postojanju povrede prava na suđenje u razumnom roku, tačnije kojima se utvrđuje da je povređeno pravo na suđenje u razumnom roku (član 23. stav 3), oni ne mogu utvrditi da povrede nema. Nisu ovlašćeni da odlučuju o tome da li povreda prava postoji ili ne. Oni samostalno određuju samo način pravičnog zadovoljenja i visinu obeštećenja i samo tada primenjuju merila za ocenu trajanja suđenja u razumnom roku.

Jasno je izraženo pravilo da se pri odlučivanju o tome da li je prekršeno pravo na suđenje u razumnom roku nikako ne sme vrednovati samo trajanje postupka pred sudom kome su izjavljeni prigovor ili žalba (član 6. stav 2. tačka 5). Time se sprečava tzv. fragmentacija postupka, metod koji je suprotan praksi Evropskog suda za ljudska prava. O fragmentaciji postupka je reč kad se pri utvrđivanju dužine sudskog postupka uzima u obzir samo postupak pred sudom kome je podnet prigovor (odnosno žalba). Pri određivanju dužine postupka vodi se računa i o trajanju postupka pred nižim i višim sudom, ali i pred javnim tužilaštvom ako je ono prethodno sprovodilo istragu.

Merila za ocenu trajanja suđenja u razumnom roku važe i za odlučivanje suda o naknadi imovinske štete (član 31. stav 2. in fine), iako zahtev za njenu naknadu ne predstavlja pravno sredstvo po ovom zakonu.

Sudska zaštita prava na suđenje u razumnom roku. Sredstva koja teže ubrzanju sudskog postupka. – Prigovor i žalba jesu pravna sredstva čija je svrha da omoguće ubrzanje postupka, kako bi predupredili dugo trajanje postupka. O njihovoj osnovanosti odlučuju predsednici sudova (član 7. stav 2. rečenica prva i član 16. stav 2. rečenica druga). Postupak zaštite prava počinje podnošenjem prigovora u pismenom obliku (član 6. stav 1). Prigovor se podnosi sudu u kome se nalazi sudski predmet, nezavisno od toga da li je taj sud povredio pravo na suđenje u razumnom roku. Taj sud naziva se „sud koji vodi postupak” (član 7. stav 1). Moguće je da je, recimo, prvostepeni postupak trajao šest godina, da je predmet nekoliko dana ranije pristigao u instancioni sud i da se tom sudu podnese prigovor. U tom slučaju, ako se utvrdi povreda prava na suđenje u razumnom roku, mere se nalažu instancionom sudu, uprkos tome što nije odgovoran za dužinu sudskog postupka. Dakle, sudstvo se posmatra kao jedinstven sistem. Kad stranka smatra da je njeno pravo povredio javni tužilac u istrazi koja još traje, prigovor se podnosi „sudu pred kojim se vodi postupak” (član 7. stav 1). Reč je, zapravo, o sudu u kome sudijsku funkciju vrši sudija za prethodni postupak, kao sui generis kontrolor rada javnog tužioca.

Na postupak koji predsednik suda vodi o prigovoru stranke kojim ona zahteva ubrzanje sudskog postupka shodno se primenjuje Zakon o vanparničnom postupku (član 7. stav 3. in fine). Pre toga, da bi se postigla pravna sigurnost i pružili indikatori o postupku u kome se rešava o mogućoj povredi prava na suđenje u razumnom roku, propisana je obaveza predsednika suda da sudiji i javnom tužiocu pruži priliku da se izjasni o prigovoru, izuzev ako on očigledno nije osnovan (član 8. stav 3. i član 9. stav 1. rečenica prva), zatim da se u postupku o prigovoru ne održava usmena rasprava (član 7. stav 3) itd. Pri tome, razume se, rešenja koja donosi predsednik suda (kao i predsednik neposredno višeg suda, po žalbi) ne smeju da zadiru u nezavisnost i samostalnost sudija u pogledu činjeničnih i pravnih pitanja predmeta suđenja ili istrage (član 5. stav 2), jer bi to bilo protivno Ustavu i nezavisnosti sudija. Postupak koji vodi predsednik suda jeste oživotvorenje ustavne norme o sudskoj zaštiti prava, pa i prava na suđenje u razumnom roku. Predsednici sudova odlučuju kao pojedinci, kao samostalne i nezavisne sudije koje uživaju ista jemstva sudijske nezavisnosti i samostalnosti kao i ostale sudije (koje ne odlučuju o prigovorima i žalbama). Time je ispunjen ustavni zahtev da pravo na suđenje u razumnom roku uživa sudsku zaštitu. Predsednik suda koji usvoji prigovor utvrđuje povredu prava na suđenje u razumnom roku, navodi razloge zbog kojih je povređeno pravo stranke (to su nepravilnosti koje su učinjene u razvoju postupka u vremenu) i nalaže sudiji da preduzme mere kojima se delotvorno ubrzava postupak (član 11. stav 1). U jednom užem smislu, koji je bitan za primenu pravila o žalbi, usvojiti prigovor znači utvrditi da je stranci povređeno pravo na suđenje u razumnom roku (zbog toga izostanak naloga da se preduzmu delotvorne procesne radnje u određenom roku predstavlja žalbeni razlog koji se podnosi kad je prigovor usvojen, tj. utvrđena povreda prava stranke).

Pri tome, on određuje rok (između 15 dana i četiri meseca) u kome sudija mora da ih preduzme (član 11. stav 2). Dakle, predsednik suda ne sme sudiji da odredi činjenice koje će utvrđivati ili dokazna sredstva koja će izvoditi, niti pravnu normu koju će primenjivati. Bila bi to povreda interne nezavisnosti sudija (nezavisnosti sudija od uticaja koji dolaze iz korpusa sudske vlasti). Predsednik suda sme jedino da vrednuje razvoj sudske stvari u vremenu, ne njen funkcionalni razvoj. Kontrolisanje razvoja postupka u vremenu i jeste srž prava na suđenje u razumnom roku. Pri tome, dugo trajanje postupka, time i povreda prava na suđenje u razumnom roku, ne mora da se pripíše sudiji, ni sudijama uopšte. Nekada je moguće da

postupak traje dugo zato što stranka odugovlači njegov tok, a sud nema mogućnosti da je u tome spreči (praktično, ovde je „kriv” procesni zakon) ili zato što je promenjeno uređenje sudova, pa se predmet „seli” iz suda u sud, ili zato što su se često menjale sudije koje su vodile postupak itd. Osnovni element rešenja kojim se usvaja prigovor jeste utvrđenje predsednika suda da je stranci povređeno pravo na suđenje u razumnom roku. Nalaganje procesnih radnji kojima se delotvorno ubrzava sudski postupak i određivanje roka za te radnje izvedeni su iz utvrđenja o povredi prava. Prigovor se smatra usvojenim kad je utvrđena povreda prava na suđenje u razumnom roku, a izostanak dela kojima se nalažu delotvorne procesne radnje jeste žalbeni razlog protiv prigovora koji je usvojen. Predsednik suda dužan je da o prigovoru odluči u roku od dva meseca od prijema prigovora (član 7. stav 4).

Sistem krivičnog procesnog prava u Srbiji izmenjen je utoliko što istragu sada vode javni tužioci, ne više sudovi. Zaštita prava stranke zasniva se na kombinovanom odlučivanju. Budući da Ustav predviđa sudsku zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, odluku o tome da li postoji povreda prava stranke donosi predsednik suda pred kojim se vodi istraga (tj. kako se u zakonu navodi „pred kojim se vodi postupak”). Ako predsednik suda utvrdi da povreda postoji, konkretne mere koje treba preduzeti da bi se istraga ubrzala određuje javni tužilac koji je neposredno viši od predsednika suda koji je utvrdio povredu prava (taj javni tužilac određuje mere koje neposredno niži javni tužilac treba da preduzme u istrazi, rok u kome to čini itd. – član 12. stav 2). Tako, ako u prigovoru odlučuje predsednik osnovnog suda, mere koje javni tužilac treba da preduzme određuje viši javni tužilac u obliku obaveznog uputstva, a kada o žalbi rešava predsednik višeg suda – mere određuje apelacioni javni tužilac. Spojeno je ustavno načelo o sudskoj zaštiti prava na suđenje u razumnom roku s funkcionalnom nezavisnošću i organizacionom samostalnošću javnog tužilaštva. Stoga predsednik suda, koji po prigovoru utvrdi da postoji povreda prava na suđenje u razumnom roku u istrazi koju vodi javno tužilaštvo, dostavlja svoje rešenje neposredno višem javnom tužiocu (član 12. stav 1). Taj javni tužilac (a ne predsednik suda) nalaže, u obliku obaveznog uputstva, neposredno nižem javnom tužiocu procesne radnje koje on treba da preduzme i određuje rok za to (član 12. stav 2). Neposredno viši javni tužilac dužan je da donese obavezno uputstvo u roku od osam dana od prijema rešenja predsednika suda kojim je utvrđena „tužilačka” povreda prava na suđenje u razumnom roku (član 12. stav 2. rečenica prva). Izostanak donošenja obaveznog uputstva u roku od osam dana je žalbeni razlog.

Sudija (kao i javni tužilac) nema pravo na žalbu protiv rešenja predsednika suda kojim se prigovor usvaja (član 10. stav 3). No, situacija je drukčija kada je u pitanju stranka. Ona, načelno, ima pravo na žalbu protiv rešenja predsednika suda u tri slučaja. Najpre, kada je prigovor odbijen ili kada predsednik suda ne odluči o prigovoru u roku od dva meseca od prijema prigovora, tj. ne odluči o tome da li je povređeno ili nije pravo na suđenje u razumnom roku (član 14. stav 1), ali i kada je predsednik suda njen prigovor usvojio i utvrdio povredu prava na suđenje u razumnom roku, što je specifično rešenje zakona (član 14. stav 2), kojim se potpuno štiti pravo stranke na delotvorno ubrzanje sudskog postupka. Ovaj poslednji slučaj može da se dogodi najpre: a) ako je predsednik suda usvojio prigovor i utvrdio povredu prava na suđenje u razumnom roku u istrazi koju vodi javni tužilac, ali neposredno viši javni tužilac nije doneo obavezno uputstvo u roku od osam dana od prijema rešenja predsednika suda; b) ako predsednik suda uopšte ne naloži mere kojima se delotvorno ubrzava postupak ili ih naloži, ali one nisu pogodne da delotvorno ubrzaju postupak, kao i ako neposredno viši javni tužilac naloži mere koje nisu pogodne da delotvorno ubrzaju postupak i v) ako je predsednik suda usvojio prigovor i utvrdio povredu prava na suđenje u razumnom roku i ako su sudiji ili javnom tužiocu naložene delotvorne procesne radnje koje on ne preduzme u roku koji mu je odredio predsednik suda, odnosno neposredno viši javni tužilac. Slučaj

pod b treba da spreči manjkave prvostepene odluke koje samo formalno izlaze u susret strankama, dok suštinski ne omogućavaju ubrzavanje postupka, čime pravo stranke pretvaraju u nudum ius, a sam prigovor čine nedelotvornim. U slučajevima pod a) i b) žalba se izjavljuje zbog toga što „prateće” (operativne) mere kojima se postupak ubrzava nisu stvarno usledile, uprkos tome što je prigovor usvojen. Sledi da je za usvajanje prigovora, u kontekstu žalbenih razloga, dovoljno samo utvrđenje da je stranci povređeno pravo na suđenje u razumnom roku (dakle, prigovor se smatra usvojenim i kada je izostao „operativni” deo rešenja). Predsednik neposredno višeg suda, rešavajući o žalbi, takođe primenjuje merila za ocenu trajanja suđenja u razumnom roku iz člana 4. Protiv rešenja predsednika neposredno višeg suda nije dozvoljena žalba (član 21), pa ni protiv rešenja o odbacivanju žalbe.

Pravično zadovoljenje stranke. – Osim dva pravna sredstva koja služe za ubrzavanje postupka, uređuje se i pravično zadovoljenje stranke. Stranci se priznaje pravo na novčano obeštećenje kojim se naknađuje neimovinska šteta izazvana povredom prava na suđenje u razumnom roku. U praksi Evropskog suda za ljudska prava važi moćna, mada oboriva pretpostavka, da predug postupak izaziva nematerijalnu štetu stranci, zbog stanja uznemirenosti, neprijatnosti i života u produženoj neizvesnosti o ishodu suđenja. Naknadu neimovinske štete isplaćuju sud ili javno tužilaštvo koji su povredili pravo na suđenje u razumnom roku (član 32). Naknada neimovinske štete može da bude zamenjena objavljivanjem pismene izjave Pravobranilaštva, razume se, u sporazumu sa strankom (član 25. stav 1). Objavivanje objavljivanjem pismene izjave Pravobranilaštva (koje je moguće samo ako se stranka s time saglasi i odustane od zahteva za novčano obezbeđenje) jeste poseban oblik satisfakcije. Pre nego što Pravobranilaštvo stranci ponudi tu satisfakciju, procenjuje se da li je pravično zadovoljenje za neimovinsku štetu moguće samo utvrđivanjem i objavljivanjem povrede prava stranke. Pismena izjava koju daje Pravobranilaštvo objavljuje se u „Službenom glasniku Republike Srbije”. Ako je reč o teškoj povredi prava na suđenje u razumnom roku (do toga da li je reč o teškoj povredi dolazi se pre svega primenom merila iz člana 4), Pravobranilaštvo i sud mogu stranci, na njen zahtev, da odrede i novčano obeštećenje i da izdaju i objave pismenu izjavu (ili presudu) (član 25. stav 2. i član 29. stav 1). Time se, za teške povrede prava stranke, dozvoljava kumuliranje oba vida pravičnog zadovoljenja (objavljivanje povrede prava i novčanog obeštećenja).

Određivanje visine novčanog obeštećenja za neimovinsku štetu. – Visina novčanog obeštećenja je ograničena i kreće se u rasponu od 300,00 do 3.000,00 evra u dinarskoj protivvrednosti na dan isplate prema kursu Narodne banke Srbije (član 30. stav 1), prema predmetu. Posredi je iznos koji predstavlja srednje vrednosti naknade koju je dosuđivao Ustavni sud kada bi po ustavnoj žalbi udovoljavao stranci i određivao novčanu naknadu neimovinske štete zbog povrede ustavnog prava na suđenje u razumnom roku. Maksimalan iznos od 3.000,00 evra u dinarskoj protivvrednosti iznosi nešto više od osam prosečnih mesečnih neto zarada u Republici Srbiji za 2014. godinu. Evropski sud za ljudska prava, rešavajući u slučaju Skordino protiv Italije, izrekao je 29. marta 2003. da visina naknade neimovinske štete koju dosuđuju nacionalni sudovi može biti niža od visine obeštećenja koju dosuđuje Evropski sud za ljudska prava. Povreda prava na suđenje u razumnom roku može da izazove malu ili gotovo nikakvu neimovinsku štetu. Visina naknade direktno zavisi od svojstva i delotvornosti domaćeg pravnog sredstva kojim se zahteva ubrzavanje postupka (st. 204. i 205. presude). Evropski sud za ljudska prava uzima da postojanje i kombinacija dva pravna sredstva – onog kojim se traži ubrzavanje sudskog postupka i onog kojim može da se dosudi novčana odšteta – omogućava nacionalnim sudovima da dosude novčanu odštetu koja je niža od one koju bi dosudio Evropski sud za ljudska prava, razume se, pod uslovom da visina obeštećenja nije nerazumno niska. Visina naknade neimovinske štete mora biti

saglasna pravnoj tradiciji i životnom standardu, postupak odlučivanja o naknadi mora da bude hitan, a presude moraju hitno da se izvršavaju.

Rasponom od 300 evra do 3.000 evra u dinarskoj protivvrednosti na dan isplate prema kursu Narodne banke Srbije vezani su i Pravobranilaštvo i sudovi.

Za odlučivanje o zahtevima za pravično zadovoljenje nadležni su Pravobranilaštvo i sudovi (osnovni sudovi u prvom, a viši sudovi u drugom stepenu). Pokušaj poravnjanja stranke i Pravobranilaštva nije pozitivna procesna pretpostavka za dozvoljenost tužbe ili, drukčije rečeno, sud ne odbacuje tužbu za novčano obeštećenje ako stranka prethodno nije pokušala da se poravna s Pravobranilaštvom, ili je pokušala, ali je od toga odustala.

Moguća naknada imovinske štete. – Zakon posebno ne uređuje obeštećenje za imovinsku štetu koja je izazvana povredom prava na suđenje u razumnom roku, već pre svega upućuje na primenu Zakona o obligacionim odnosima. Posebnost se ogleda u tome što je sud, pri odlučivanju o naknadi imovinske štete, dužan da vodi računa i o merilu za ocenu trajanja suđenja u razumnom roku (član 4) i o uvođenju posebnog roka zastarelosti zahteva za naknadu imovinske štete – jedna godina od sticanja prava na pravično zadovoljenje (član 31. stav 1). Odgovornost Republike Srbije za imovinsku štetu (kao i za neimovinsku štetu) izazvanu povredom prava na suđenje u razumnom roku je objektivna. Budući da se, kod naknade imovinske štete, zahteva uzročna veza između povrede prava i nastanka imovinske štete, pri čemu se nastanak imovinske štete teško dokazuje, očekuje se da broj uspešnih zahteva za naknadu imovinske štete bude ograničen.

IV. OBJAŠNENJE POJEDINAČNIH REŠENJA

Zakon ima i preventivnu ulogu; sama sudska zaštita prava na suđenje u razumnom roku trebalo bi da deluje kao sredstvo koje sprečava nastanak budućih povreda i ubrzava postupak pred sudovima (član 1). Određeno je ko sve ima pravo na suđenje u razumnom roku (član 2). U skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava to su stranke u građanskim sudskim postupcima (pre svega u parničnom), učesnici u vanparničnom postupku, stranke u upravnom sporu. Posebno je naveden izvršni postupak, da bi se naznačilo da država odgovara i za sporo postupanje izvršitelja. Oštećeni u krivičnom postupku, oštećeni kao tužilac i privatni tužilac mogu biti imaoci prava na suđenje u razumnom roku samo ako su u krivičnom postupku istakli imovinskopravni zahtev (član 2. stav 1). Praksa Evropskog suda za ljudska prava uzima da se institutom prava na suđenje u razumnom roku u krivičnom postupku štite prava okrivljenog, pa zato oštećeni, oštećeni kao tužilac ili privatni tužilac moraju da imaju poseban interes za ubrzanje postupka i za novčanu satisfakciju, a on se ogleda u ubrzanju postupka kojim se rešava o imovinskopravnom zahtevu. Oni, dakle, imaju pravo na suđenje u razumnom roku samo ako su istakli i imovinskopravni zahtev u krivičnom postupku. Iz istih razloga, javni tužilac, kao stranka u krivičnom postupku, nije subjekt prava na suđenje u razumnom roku (član 2. stav 2), ali jeste, recimo, kao stranka u parničnom postupku ili u upravnom sporu. Javni tužilac, kao stranka u upravnom sporu ili parnici, ima pravo na suđenje u razumnom roku.

Posle nabrojanja pravnih sredstava (član 3) i merila za ocenu trajanja suđenja u razumnom roku (član 4), uređuje se sadržina prigovora, tj. obavezni elementi koje prigovor mora da sadrži (član 6. stav 2). Odsustvo nekog elementa ne sankcioniše se odbacivanjem prigovora; odbacuje se samo onaj prigovor u kome odsustvo nekih obaveznih elemenata onemogućava da se po prigovoru postupa (član 8. stav 2. rečenica prva), čime se favorizuje stranka i dobija na delotvornosti prigovora i zaštite prava na suđenje u razumnom roku. Protiv rešenja o odbacivanju prigovora žalba

nije dozvoljena (član 8. stav 2. rečenica druga), ali odmah može da se izjavi novi prigovor (član 13. stav 4). Sadržina prigovora, zapravo, sastoji se od dve grupe podataka: podatka o stranci i podataka o pravnoj stvari o kojoj je se vodi sudski postupak (ili tzv. tužilačka istraga). Stranka nije dužna da u prigovoru navede koje je procesne radnje sud ili javni tužilac dužan da preduzme, niti u kom roku. Prigovor je pravno sredstvo kojim stranka pokušava da ubrza postupak i time umanjí povredu prava na suđenje u razumnom roku. Mnogo više je formalizovan i preciznije uređen nego što je to slučaj sa zahtevom koji stranka podnosi prema važećim odredbama čl. 8a – 8v Zakonu o uređenju sudova.

Određuju se rokovi, način razmatranja prigovora i odluke koje o njemu donosi predsednik suda. Postupak po prigovoru, grubo rečeno, deli se u dve faze. U prvoj fazi, predsednik suda praktično ne ulazi meritorno u rešavanje prigovora, već analizira sadržinu prigovora i posle toga odbacuje ili prima facie odbija prigovor (bez vođenja ispitnog postupka). Odbacuje ga, pored ostalog, ako je izjavljen od neovlašćenog lica ili ako je preuranjen (član 8. stav 2. rečenica prva), a odbija ako već iz sadržine prigovora, bez potrebe da se ispituju drugi dokumenti, proizlazi da nije osnovan jer trajanje postupka nije takvo da može da izazove povredu prava na suđenje u razumnom roku (član 8. stav 3). Neosnovanost prigovora mora biti očigledna, dakle takva da može da se utvrdi bez šireg razmatranja pravne stvari o kojoj je reč. Predsednik suda koji ne odbaci ili prima facie ne odbije prigovor dostavlja prigovor sudiji, odnosno javnom tužiocu, i zahteva od sudije, odnosno javnog tužioca koji vodi istragu, izveštaj o stanju pravne stvari (član 9. stav 1). Taj izveštaj je izraz prava sudije i javnog tužioca na odbranu. Izveštaj se sastoji od izjašnjenja o razvoju postupka u vremenu i predlog roka u kome je moguće okončati postupak (član 9. stav 2). Predsednik suda može, ali i ne mora da zatraži spise predmeta (član 9. stav 3). U postupku po prigovoru ne održava se usmena rasprava (član 7. stav 3). Posle analize izveštaja sudije, odnosno javnog tužioca, i, po potrebi, spisa predmeta, predsednik suda odlučuje o prigovoru. On ga usvaja ili odbija, u oba slučaja rešenjem (član 10. stav 2). Usvajanje prigovora jeste utvrđenje povrede prava na suđenje u razumnom roku; pored toga, navode se razlozi zbog kojih je povređeno pravo (za te razloge sudija ili javni tužilac ne mora biti kriv). U istom rešenju predsednik suda nalaže sudiji da preduzme procesne radnje koje delotvorno ubrzavaju postupak i određuje rok u kome je sudija dužan da ih preduzme (koji ne sme biti kraći od 15 dana, ni duži od četiri meseca), kao i primeren rok u kome je sudija dužan da ga izveštava o preduzetim procesnim radnjama. Osim toga, predsednik suda može, u zavisnosti od okolnosti pravne stvari, a posebno ako je postupak hitan, odrediti prvenstvo u odlučivanju, ali i sudiji oduzeti predmet i dodeliti ga drugom, ako je sudija preopterećen ili je duže odsutan (član 11. stav 3). Isto važi i kad postupak vodi sudija koji je određen godišnjim rasporedom poslova u sudu (član 7. stav 2. rečenica druga). Predsednik suda dužan je da o prigovoru odluči u roku od dva meseca od prijema prigovora (član 7. stav 4), nezavisno da li se prigovorom ukazuje na povredu prava u sudskom postupku ili tzv. tužilačkoj istrazi.

I kad je prigovor podnesen protiv javnog tužioca koji sprovodi tzv. tužilačku istragu, predsednik suda („pred kojim se vodi postupak”) vrednuje sadržinu prigovora i može da odbaci prigovor, da ga odbije bez ispitnog postupka (ako je očigledno neosnovan), ili pak da zahteva izveštaj javnog tužioca koji vodi istragu. Po prijemu izveštaja javnog tužioca koji vodi istragu, predsednik suda može da odbije prigovor ili ga usvoji i utvrdi povredu prava na suđenje u razumnom roku. Do ovog koraka postupak je isti kao da se rešava o prigovoru protiv sudije. No, ako predsednik suda usvoji prigovor protiv javnog tužioca, donosi samo rešenje kojim utvrđuje povredu prava na suđenje u razumnom roku koje, sa izveštajem javnog tužioca i eventualno sa spisima predmeta, dostavlja neposredno višem javnom tužiocu (član 12. stav 1). Neposredno viši javni tužilac ne ispituje da li postoji ili ne povreda prava na suđenje; o tome je u svom rešenju odlučio predsednik suda. Neposredno viši javni tužilac

donosi obavezno uputstvo kojim određuje procesne radnje koje delotvorno ubrzavaju postupak, rok u kome je javni tužilac koji sprovodi istragu dužan da ih preduzme (koji ne sme biti kraći od 15 dana, ni duži od četiri meseca) i primeren rok u kome ga javni tužilac izveštava o preduzetim merama (član 12. stav 2). I predsednik suda i neposredno viši javni tužilac pri tome primenjuju merila za ocenu trajanja suđenja u razumnom roku (član 4). Neposredno viši javni tužilac dužan je da donese obavezno uputstvo u roku od osam dana od kada mu je predsednik suda dostavio rešenje kojim je usvojio progovor stranke (član 12. stav 2. rečenica prva). Obavezno uputstvo dostavlja se i predsedniku suda i stranci (član 12. stav 3), kako bi ona mogla da izjavi žalbu ako obavezno uputstvo ne omogućava delotvorno ubrzanje istrage.

Uređuje se žalba protiv rešenja koje predsednik suda donese ili ne donese o prigovoru. Žalba može da se podnese iz više razloga (član 14). Najpre, protiv rešenja predsednika suda kojim je odbijen prigovor. Potom, zbog „ćutanja” predsednika suda, tj. ako predsednik suda ne odluči o prigovoru (na postupanje sudije ili javnog tužioca), u roku od dva meseca od prijema prigovora. Ovo su slučajevi u kojima se prigovor izričito ili prećutno odbija. Neodlučivanje o prigovoru postoji samo kada predsednik suda nije odbio prigovor u roku ili ako u roku nije utvrdio da postoji povreda prava na suđenje u razumnom roku. Ako je povredu prava utvrdio, ali nije naložio delotvorne procesne radnje sudiji ili ih je naložio ali one nisu delotvorne, prigovor se smatra usvojenim i protiv njega se podnosi žalba samo u „operativnom” delu (delu kojim nisu ili jesu ali nedelotvorno naložene procesne radnje sudiji).

Dakle, žalba se može izjaviti i ako je prigovor usvojen i utvrđena povreda prava na suđenje u razumnom roku, ali stranci nije omogućeno delotvorno okončanje postupka, usled čega i usvajanje prigovora ostaje nedelotvorno (pod usvajanjem prigovora smatra se utvrđenje da je povređeno pravo na suđenje u razumnom roku). To su, najpre, slučajevi ako neposredno viši javni tužilac ne donese obavezno uputstvo u roku od osam dana od prijema rešenja kojim je predsednik suda utvrdio povredu prava na suđenje u razumnom roku u istrazi koju vodi javni tužilac, ako predsednik suda usvoji prigovor i javni tužilac donese obavezno uputstvo, ali pri naloži javnom tužiocu preduzimanje procesnih radnji koje nisu delotvorne, ako predsednik suda usvoji prigovor a ne naloži sudiji preduzimanje procesnih radnji, ili ih naloži, ali one nisu delotvorne. Praktično, ovde su posredi slučajevi u kojima se žalba izjavljuje iako je prigovor usvojen. Poslednji slučaj žalbenih razloga zbog kojih je žalba moguća iako je prigovor usvojen jeste slučaj kad se žalba podnosi zbog neispunjenja naloga iz prvostepenog rešenja kojim je utvrđena povreda prava na suđenje u razumnom roku, tačnije, ako sudija ili javni tužilac ne preduzme procesne radnje koje su mu naložene u roku koji mu je odredio predsednik suda, odnosno neposredno viši javni tužilac (najkraći rok je 15 dana, a najduži rok je četiri meseca). Ovde je prvostepeno rešenje sasvim zakonito i ispravno (i u „utvrđujućem” i u „operativnom” delu), ali nije izvršeno, što je žalbeni razlog.

Žalba se podnosi u roku od osam dana. S obzirom na širok spektar žalbenih razloga, precizno je određeno od kojeg trenutka počinje da teče rok za žalbu (član 15).

Odlučivanje o žalbi i tehničke odredbe o žalbi uređeni su u kauističkom maniru (čl. 16-20). Žalba, pored ostalog, treba da sadrži sve obavezne elemente kao i prigovor (član 14. stav 3). Protiv rešenja o odbacivanju žalbe nije dozvoljena žalba (član 17. stav 3), jer stranka u tom slučaju može da podnese novi prigovor (član 13. stav 4). Da odlučuje o žalbi nadležan je predsednik neposredno višeg suda. Sama žalba podnosi se predsedniku suda koji je rešavao o prigovoru i koji je dužan da žalbu i oba spisa predmeta (spise predmeta u postupku po prigovoru i spise predmeta u tzv. glavnoj stvari, tj. u sudskoj ili tužilačkoj stvari zbog čijeg trajanja je izjavljen prigovor) odmah prosledi predsedniku neposredno višeg suda (član 16. st. 1. i 2). On nema pravo da ocenjuje dozvoljenost žalbe, niti da o njoj ponovo

meritorno rešava, čime se dobija na brzini postupka i delotvornosti žalbe. Predsednik neposredno višeg suda može da odbaci žalbu, ako nije blagovremena ili je preuranjena, ili je nepotpuna, ili ju je podnelo neovlašćenog lica (član 17. stav 2), ili da je odbije bez ispitnog postupka, kada je njena neosnovanost očigledna (član 17. stav 4). Ako ne učini ni prvo ni drugo, dužan je da prouči spise oba predmeta i primeni merila za ocenu trajanja suđenja u razumnom roku (član 4) i posle toga odluči o žalbi (član 18. st. 1. i 2). On, najpre, može rešenjem da odbije žalbu i potvrdi prvostepeno rešenje kojim se prigovor odbija ili kojim se prigovor usvaja. Potom može da usvoji žalbu i rešenjem preinači prvostepeno rešenje (član 18. stav 2), u sledećim slučajevima: a) ako je prigovor odbijen, a u žalbenom postupku se utvrdi da postoji povreda prava na suđenje u razumnom roku, bilo u postupku pred sudom, bilo u tzv. tužilačkoj istrazi (ako je pravo povređeno u sudskom postupku, predsednik neposredno višeg suda sam određuje procesne radnje kojima se delotvorno ubrzava postupak i nalaže ih sudiji neposredno nižeg suda; ako je pravo povređeno u tzv. tužilačkoj istrazi, rešenje o preinačenju on dostavlja javnom tužiocu koji je neposredno viši od onoga kome se dostavlja rešenje kojim se prigovor usvaja, da on naloži procesne radnje javnom tužiocu – član 19. stav 1); b) ako je prigovor usvojen, ali predsednik suda nije naložio delotvorne procesne mere sudiji, ili jeste, ali ih sudija nije preduzeo u roku koji je odredio predsednik suda; u tom slučaju, deo prvostepenog rešenja kojim se utvrđuje povreda prava na suđenje u razumnom roku postaje pravosnažan, a ostatak se preinačava tako što se određuju delotvorne mere ili određuje novi rok. Potom, predsednik višeg suda može da usvoji žalbu i da odluči o prigovoru (član 18. stav 2), tj. odbaci ga, odbije ili ga usvoji; to se događa kada predsednik prvostepenog suda uopšte nije odlučio o prigovoru u roku od dva meseca od prijema prigovora, pa to čini predsednik neposredno višeg suda, koji pri tome ima ista ovlašćenja kao predsednik neposredno nižeg suda kome je prigovor podnesen (član 18. stav 4). Konačno, predsednik neposredno višeg suda može samo da usvoji žalbu i da rešenje kojim usvaja žalbu dostavi javnom tužiocu koji je neposredno viši od onoga kome se dostavlja rešenje kojim se prigovor usvaja (član 18. stav 2. in fine i član 19. stav 2). To će se dogoditi uvek kad je predsednik neposredno nižeg suda usvojio prigovor i utvrdio povredu prava na suđenje u razumnom roku, ali neposredno viši javni tužilac posle toga nije doneo obavezno uputstvo ili ga je doneo ali nije odredio delotvorne procesne radnje koje treba da preduzme neposredno niži javni tužilac, ili ih je odredio ali one nisu preduzete u roku. U tom slučaju, javni tužilac ili po prvi put donosi obavezno uputstvo (ako ga nije doneo neposredno niži tužilac), ili preinačava manjkavo obavezno uputstvo neposredno nižeg javnog tužioca, ili preinačava obavezno uputstvo u kome su određeni rokovi koji nisu poštovani, sve u roku od osam dana (član 20. stav 4).

Potom se uređuje pravično zadovoljenje, koje se sastoji od dva prava: prava na pravično obeštećenje (dosuđivanje novčanog iznosa nematerijalne štete) i prava na objavljivanje akta kojim se utvrđuje da je stranci povređeno pravo na suđenje u razumnom roku. Kumulacija je, ipak, moguća ako je reč o teškoj povredi prava na suđenje u razumnom roku, kad se stranci isplaćuje i novčano obeštećenje i objavljuje povreda prava (član 25. stav 2. i član 29. stav 1).

Pravično zadovoljenje može da se ostvari samo ako su ispunjena dva uslova.

Prvi uslov tiče se procesnih pitanja. Pravo na pravično zadovoljenje ima stranka čiji je prigovor usvojen, a nije podnela žalbu, stranka čija je žalba usvojena i stranka čija je žalba odbijena a potvrđeno je prvostepeno rešenje kojim se prigovor usvaja (član 22. stav 1). Pravo na pravično zadovoljenje stiže se kad istekne rok u kome je sudija ili javni tužilac bio dužan da preduzme naložene procesne radnje koje delotvorno ubrzavaju postupak (ako stranka nije podnela žalbu), što važi i za slučaj kada je žalba stranke odbijena i potvrđeno prvostepeno rešenje kojim je prigovor usvojen; a ako je stranka izjavila žalbu koja je usvojena pravo na pravično

zadovoljenje se stiče kada se stranci dostavi rešenje kojim se žalba usvaja (član 22. stav 2). Na ovom mestu postavilo se pitanje da li pravo na pravično zadovoljenje treba dozvoliti od trenutka kada je utvrđena povreda prava na suđenje u razumnom roku (u postupku po prigovoru ili po žalbi) ili od nekog kasnijeg trenutka, tj. kada istekne rok u kome je sudija ili javni tužilac bio dužan da preduzme naložene delotvorne procesne radnje, a to nije učinio. Nastaje sukob vrednosti u pravu. Prva vrednost koju treba zaštititi jeste da se stranci omogući da što pre dobije pravično zadovoljenje (pa joj, po toj logici, pravo treba dati od usvajanja prigovora u prvom ili drugom stepenu). Druga, s prvom relativno sukobljena vrednost, jeste težnja da sudije i javni tužioci poštuju rešenja u kojima im je određen rok za preduzimanje delotvornih procesnih radnji, čime rad pravosuđa dobija na brzini. Ako se stranci omogući da dobije pravično zadovoljenje pre nego što postane izvesno da je došlo do ubrzanja postupka (recimo, donošenjem rešenja o usvajanju prigovora ili donošenjem rešenja o usvajanju žalbe protiv rešenja kojim je prigovor odbijen), onda se i stranke i sudovi stimulišu da zanemaruju preduzimanje delotvornih radnji. Sudije i javni tužioci navodili bi se da zapostave naloge za preduzimanje delotvornih procesnih radnji i ubrzaju postupak, jer bi se ambicije stranke iscrpele dobijanjem pravičnog zadovoljenja (na osnovu rešenja), a ubrzanje bi palo u drugi plan (uprkos tome što sudija ili javni tužilac posle rešenja kojim se usvaja prigovor ne moraju preduzeti nijednu naloženu delotvornu procesnu radnju). Stranka bi sticala pravo na pravično zadovoljenje pre nego što bi saznala da li je postupak ubrzan i time gubila interes za ubrzavanje postupka. U zakonu je usvojeno kompromisno rešenje. Stranka čiji je prigovor usvojen, a nije izjavila žalbu, stiče pravo na pravično zadovoljenje kada istekne rok u kome je sudija ili javni tužilac bio dužan da preduzme procesne radnje koje su mu naložene, a koje ubrzavaju postupak. Tako se i stranke, i sudije, i javni tužioci stimulišu da teže ubrzanju postupka, a pravo stranke na pravično zadovoljenje vezuje za pravnosnažnost rešenja kojim se prigovor usvaja; sve do te pravnosnažnosti, stranka ima pravo da žalbom zahteva preinačenje rešenja zato što nisu preduzete naložene procesne radnje koje ubrzavaju postupak. Praktično, u ovom slučaju stranka stiče pravo na pravično zadovoljenje najkasnije u roku od četiri meseca od usvajanja prigovora u prvom stepenu (član 11. stav 2. i član 12. stav 2. rečenica druga). Istovremeno, i pomalo sporedno, stranka se time upućuje, navodi na žalbu ako predsednik suda ili neposredno viši javni tužilac propusti da naloži delotvorne mere (čime se favorizuje ubrzanje postupka). U istom roku stranka stiče pravo na pravično zadovoljenje i kada je njen prigovor usvojen, a žalba odbijena uz istovremeno potvrđivanje rešenja kojim se prigovor usvaja. Praktično, odbijanjem žalbe ovde pravnosnažnost stiču oba dela rešenja o usvajanju prigovora („utvrđujući” i „operativni”), pa situacija liči onoj u kojoj je prigovor usvojen, a žalba nije izjavljena. Istina, ovde je bilo moguće predvideti da se pravo na pravično zadovoljenje stiče trenutkom prijema drugostepenog rešenja (kao što je predviđeno u slučaju kad se žalba usvaja). Međutim, time bi širom bila otvorena prava stranaka na zloupotrebu, a sudije (javni tužioci) stimulisali da ne poštuju rokove za preduzimanje delotvornih procesnih radnji. Naime, stranka bi podnošenjem žalbe protiv usvojenog prigovora (u kome su, recimo pravilno naložene procesne radnje), izdejsvovala odbijanje žalbe iako suštinski ne postoje žalbeni razlozi i nije ni postojao razlog za žalbu, i time stekla pravo na zadovoljenje trenutkom dostavljanja drugostepenog rešenja kojim se žalba odbija. Stranka bi time brzo i zloupotrebom ovlašćenja ostvarila pravo na zadovoljenje i izgubila interes za ubrzanje postupka. Stoga je izlaz nađen u pravilu da i u tom slučaju stranka stiče pravo na zadovoljenje istekom roka u kome je sudija ili javni tužilac bio dužan da preduzme naložene procesne radnje. Kad taj rok istekne, stranka može da zahteva i pravično zadovoljenje i da podnese novi prigovor (član 13. stav 2. in fine), naravno, ako za njega ima razloga, čime se pogoduje efikasnosti postupanja sudija i javnih tužilaca. S druge strane, stranka čija je žalba usvojena stiče pravo na pravično zadovoljenje kada je primila rešenje kojim je njena žalba usvojena (član 22. stav 2). U ovom slučaju stranka ne može da

koriguje eventualni propust sudije ili javnog tužioca da preduzme delotvorne procesne radnje koje su mu naložene drugostepenim rešenjem, jer ne postoji treća instanca (ne postoji pravo žalbe na drugostepeno rešenje), zbog čega nema razloga da pravično zadovoljenje „čeka” da li će sudija ili javni tužilac preduzeti naložene procesne radnje. Ipak, i u ovom slučaju, zaštićeno je pravo stranke da zahteva da sudija ili javni tužilac preduzme delotvorne procesne radnje koje su mu naložene drugostepenim rešenjem, i tako traži ubrzanje postupka, ali podnošenjem novog prigovora. Naime, „Stranka čija je žalba usvojena, i stranka čiji je prigovor usvojen, a žalba odbijena mogu da podnesu novi prigovor odmah posle isteka roka u kome je sudija ili javni tužilac bio dužan da preduzme delotvorne procesne radnje” (član 13. stav 2). Kada je reč o mogućnosti za podnošenje novog prigovora, valja naglasiti da stranka čiji je prigovor pravnosnažno odbijen može da podnese novi prigovor kada isteknu četiri meseca od prijema rešenja kojim je prigovor odbijen, što odgovara najdužem roku u kome su sudija i javni tužilac dužni da, ako je prigovor usvojen, preduzmu delotvorne procesne radnje. Konačno, stranka čije je progovor usvojen, a koja smatra da sudija ili javni tužilac nisu preduzele delotvorne procesne radnje koje su mu naložene u roku, može da podnese samo žalbu, nema pravo na novi prigovor (član 14. stav 2. in fine). Time je sprečena mogućnost da stranka ima opciju: da izjavi prigovor ili žalbu, što bi moglo da unese konfuziju. No, njeno pravo na novi prigovor uspostavlja se posle isteka pet meseci od kada je primila prvostepeno rešenje (član 13. stav 1. in fine).

Drugi uslov da stranka ostvari pravo na pravično zadovoljenje jeste da ne protekne rok u kome pravično zadovoljenje može da se zahteva. To je šest meseci od kada je stranka stekla pravo na pravično zadovoljenje, ako se zadovoljenje traži pred Pravobranilaštvom (član 24. stav 1), ili jedna godina ako se zadovoljenje traži u parničnom postupku pred osnovnim sudom (član 26. stav 1).

Postupak pred Pravobranilaštvom počinje predlogom stranke za poravnanje. Stranka može, ali ne mora da podnese taj predlog: ona može odmah da optira za tužbu osnovnom sudu. No, ako odluči da pokuša s poravnanjem, stranka ne može Pravobranilaštvu podneti predlog po isteku roka od šest meseci od kada je stekla pravo na obeštećenje (član 24. stav 1). U predlogu označava da li od Republike Srbije (koju Pravobranilaštvo zastupa) zahteva isplatu novčanog obeštećenja ili izdavanje i objavljivanje pismene izjave kojom se utvrđuje povreda prava na suđenje u razumnom roku, ili i jedno i drugo (član 24. stav 2). Pravobranilaštvo je dužno da pokuša da sa strankom postigne sporazum u roku od dva meseca od dana prijema predloga za poravnanje, inače se postupak poravnanja obustavlja. Ako sporazum bude postignut, Pravobranilaštvo zaključuje sa strankom vansudsko poravnanje koje predstavlja izvršnu ispravu (član 24. stav 3. in fine), te na osnovu njega može direktno da se podnese predlog za izvršenje. Pravobranilaštvo mora pri zaključivanju poravnanja da se rukovodi visinom novčanog obeštećenja određenog zakonom (član 24. stav 4).

No, stranka ne mora ni da pokuša poravnanje s Pravobranilaštvom, odnosno može da pokuša, pa da odustane pismenim podneskom (član 24. stav 5), ili da nastoji, ali ne uspe da zaključi poravnanje (recimo, zato što se ne slaže s visinom novčanog obeštećenja itd.). U tim slučajevima, stranka može da podnese tužbu sudu i da njome zahteva isplatu novčane naknade. Rok za podnošenje tužbe je godinu dana od kada je stranka stekla pravo na pravično zadovoljenje (član 26. stav 1). Stranci koja zadocni s tužbom, tužba se odbacuje. Takođe, tužba nije dozvoljena ni ako stranka postigne poravnanje s Pravobranilaštvom, kao ni dok traje postupak poravnanja (član 26. stav 2). U ovom poslednjem slučaju stranka mora da istupi iz postupka poravnanja i potom podnese tužbu.

Tužba se podnosi osnovnom sudu koji o njoj rešava u parničnom postupku (član 26. stav 1. i član 28. stav 1). Da bi se stranci olakšalo ostvarenje prava,

predviđena je mesna nadležnost osnovnog suda na čijem području stranka (tj. tužilac) ima prebivalište, ili boravište, ili sedište (član 28. stav 1). U parničnom postupku shodno se primenjuju odredbe o sporovima male vrednosti iz zakona kojim se uređuje parnični postupak, nezavisno od vrste i visine tužbenog zahteva stranke (član 27. stav 1). Posredi je poseban parnični postupak koji u praksi traje najkraće, što je još jedna korist po stranku i dokaz delotvornosti pravnih sredstava. Revizija u tom sporu nije dozvoljena (član 27. stav 3).

Zatim se uređuje odnos između ovog zakona i odredaba čl. 8a-8v Zakona o uređenju sudova. Osnovno pravilo glasi da se postupak zaštite prava na suđenje u razumnom roku koji je pokrenut prema Zakonu o uređenju nastavlja i okončava prema njemu (član 34. stav 1). Posle prestanka važenja odredaba čl. 8a, 8b i 8v Zakona o uređenju sudova, ali i pošto se okončaju postupci koji su vođeni na osnovu čl. 8a, 8b i 8v Zakona o uređenju sudova posle prestanka njihovog važenja (član 34 stav 1), primenjuje se ovaj zakon. Pri tome, on se primenjuje na povrede prava na suđenje u razumnom roku koje nastanu posle prestanka važenja odredaba čl. 8a, 8b i 8v Zakona o uređenju sudova, pod uslovom da postupak još traje u trenutku pokretanja postupka za zaštitu prava; isto tako, ovaj zakon primenjuje se i na sudske postupke koji još traju, ali je eventualna povreda prava na suđenje u razumnom roku nastala pre početka primene odredaba čl. 8a-8v Zakona o uređenju sudova (dakle, moguće je da je povreda prava na suđenje u razumnom roku nastala pre nego što je Srbija i Crna Gora pristupila Konvenciji), a o postojanju povrede nije rešavao Ustavni sud u postupku o ustavnoj žalbi (član 34. st. 2. i 3).

Licima koja su podnela pritužbu Evropskom sudu za ljudska prava, o kojoj još nije doneta odluka o prihvatljivosti ili osnovanosti, pruža se mogućnost poravnania pred Pravobranilaštvom i u slučaju neuspeha pokušaja poravnania ili odsustva volje stranke da pokuša poravnanie, omogućava put tužbe prema ovom zakonu (član 35). To bi trebalo da bude efikasan način da se zahtevi reše pred organima Srbije, umesto pred Evropskim sudom za ljudska prava.

Predviđa se i prestanak pravne snage odredaba Zakona o uređenju sudova koje trenutno uređuju zaštitu prava na suđenje u razumnom roku i odredbe Zakona o Ustavnom sudu koja određuje da se zaštita za povredu prava na suđenje u razumnom roku može zahtevati i pre iscrpljenja pravnih sredstava (član 36). Zakon treba da stupi na snagu 1. januara 2016. godine (član 37).

V. PROCENA FINANSIJSKIH SREDSTAVA POTREBNIH ZA SPROVOĐENJE ZAKONA

Za sprovođenje ovog zakona nije potrebno da se obezbede sredstva u budžetu Republike Srbije.

Za sprovođenje ovog zakona kao i za izvršavanje presuda Evropskog suda za ljudska prava, planirana su sredstva iz budžeta Republike Srbije, u ukupnom iznosu od 1.140.101.000 dinara za 2016. godinu i 1.149.131.000 dinara za 2017. godinu.

**IZJAVA O USKLAĐENOSTI PROPISA SA PROPISIMA
EVROPSKE UNIJE**

1. Ovlašćeni predlagač propisa: Vlada

Obrađivač: Ministarstvo pravde

2. Naziv propisa

Predlog zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku

Draft Law on Protection of the Right to Trial in Reasonable Time

3. Usklađenost propisa sa odredbama Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica, sa jedne strane, i Republike Srbije sa druge strane („Službeni glasnik RS”, broj 83/08) (u daljem tekstu: Sporazum), odnosno sa odredbama Prelaznog sporazuma o trgovini i trgovinskim pitanjima između Evropske zajednice, sa jedne strane, i Republike Srbije, sa druge strane („Službeni glasnik RS”, broj 83/08) (u daljem tekstu: Prelazni sporazum):

a) Odredba Sporazuma i Prelaznog sporazuma koja se odnose na normativnu sadržinu propisa,

Naslov VII. – Pravosuđe, slobode i bezbednost, u okviru kojeg je član 80 – Jačanje institucija i vladavina prava.

b) Prelazni rok za usklađivanje zakonodavstva prema odredbama Sporazuma i Prelaznog sporazuma,

v) Ocena ispunjenosti obaveze koje proizlaze iz navedene odredbe Sporazuma i Prelaznog sporazuma,

Naslov VII. – Pravosuđe, slobode i bezbednost, u okviru kojeg je član 80 – Jačanje institucija i vladavina prava.

g) Razlozi za delimično ispunjavanje, odnosno neispunjavanje obaveza koje proizlaze iz navedene odredbe Sporazuma i Prelaznog sporazuma,

d) Veza sa Nacionalnim programom za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije.

- /

4. Usklađenost propisa sa propisima Evropske unije:

a) Navođenje odredbi primarnih izvora prava Evropske unije i ocene usklađenosti sa njima,

b) Navođenje sekundarnih izvora prava Evropske unije i ocene usklađenosti sa njima,

v) Navođenje ostalih izvora prava Evropske unije i usklađenost sa njima,

g) Razlozi za delimičnu usklađenost, odnosno neusklađenost,

d) Rok u kojem je predviđeno postizanje potpune usklađenosti propisa sa propisima Evropske unije.

- /

5. Ako ne postoje odgovarajuće nadležnosti Evropske unije u materiji koju reguliše propis, i/ili ne postoje odgovarajući sekundarni izvori prava Evropske unije sa kojima je potrebno obezbediti usklađenost treba obrazložiti tu činjenicu. U ovom slučaju, nije potrebno popunjavati Tabelu usklađenosti propisa. Tabelu usklađenosti nije potrebno popunjavati i ukoliko se domaćim propisom ne vrši prenos odredbi sekundarnog izvora prava Evropske unije već se isključivo vrši primena ili sprovođenje nekog zahteva koji proizilazi iz odredbe sekundarnog izvora prava (npr. Predlogom odluke o izradi strateške procene uticaja biće sprovedena obaveza iz člana 4. Direktive 2001/42/EZ, ali se ne vrši i prenos te odredbe Direktive).

Predlog zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku pripremljen je uzimajući u obzir Preporuku REC (2010) 3 Komiteta ministara država članica Saveta Evrope o delotvornim pravnim sredstvima za prekomerno trajanje postupaka (s primerima dobre prakse) usvojenu 24. februara 2010. godine.

6. Da li su prethodno navedeni izvori prava EU prevedeni na srpski jezik?

- /

7. Da li je propis preveden na neki službeni jezik EU?

- /

8. Učešće konsultanata u izradi propisa i njihovo mišljenje o usklađenosti

U postupku pripreme Predloga zakona ostvarena je saradnja sa Evropskom komisijom.